

AZƏRBAYCAN SSR
ELMLƏR AKADEMİYASI
AZƏRBAYCAN TARİXİ
MUZEYİNİN 50 İLLİYİNƏ
HƏSR OLUNUR

К 50-ЛЕТИЮ
МУЗЕЯ ИСТОРИИ
АЗЕРБАЙДЖАНА
АКАДЕМИИ НАУК
АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ ССР

Azərbaycan SSR
Elmlər Akademiyası
Azərbaycan tarixi muzeyi

Академия наук
Азербайджанской ССР
Музей истории Азербайджана

АЗЕРБАЙДЖАНСКАЯ НАЦИОНАЛЬНАЯ ОДЕЖДА

Под редакцией проф. П. А. Азизбековой

Издательство «Искусство». Москва 1972

AZƏRBAYCAN MİLLİ GEYİMLƏRİ

Prof. P. Ə. Əzizbəyovanın redaksiyası altında

«Искусство» nəşriyyatı. Moskva 1972

Albomu tərtib edənlər və mətnin müəllifləri

M.İ. Atakişiyeva, M.Ə. Cəbrayıllova, V.M. İslamova.

Составители альбома и авторы текста

М. И. Атакишиева, М. А. Джебраилова, В. М. Исламова.

Məsləhətçi rəssam: M. M. Əlisəttar

Художник-консультант: М.М.Али-Саттар.

Fotolar İ. A. Rubençikindir

Фото И.А.Рубенчика.

AZƏRBAYCAN MİLLİ GEYİMLƏRİ

Azərbaycanın milli geyimləri uzun sürən və çox mürəkkəb inkişaf yolu keçmiş olan xalq maddi və mənəvi mədəniyyətinin nəticəsidir. Xalqın tarixi ilə möhkəm bağlı olan geyimlər, onun mədəniyyətini öyrənmək üçün qiymətli mənbələrdən biridir. Geyimlər maddi mədəniyyətin bütün başqa ünsürlərindən daha çox xalqın milli xüsusiyyətini əks etdirməklə yanaşı sabit etnik əlamətlər sırasına daxildir. Geyimlər etnogenez məsələlərini aydınlaşdırmaq, xalqlar arasında mədəni-tarixi əlaqə və qarşılıqlı təsir məsələlərini müəyyənləşdirmək işində yardımçı material rolunu oynamaqla xalqın həm təsərrüfat sahələrinin səviyyəsindən və həm də coğrafi şəraitdən asılıdır.

Xalq yaradıcılığının tarixi, etnoqrafik və bədii xüsusiyyətləri öz əksini geyimlərdə tapır. Bu xüsusiyyət həm müəyyən formalı geyim və onun bəzəklərində və həm də bədii tikmə, toxuma və toxuculuqda özünü büruzə verir.

Təqdim olunan nəşrdə müəlliflər geyimlərin milli formaları ilə maraqlanan geniş oxucu kütlələrini XIX əsr və XX əsrin əvvəllərinə aid Azərbaycan milli geyim nümunələri ilə tanış etmək məqsədini qarşıya qoymuşlar.

«Azərbaycan milli geyimləri» albomu Azərbaycan SSR Elmlər Akademiyasının Azərbaycan tarixi Muzeyinin etnoqrafiya fondunda saxlanılan xalq geyimlərinin zəngin kolleksiyası əsasında yaradılmışdır. Alboma bu kolleksiyadan Azərbaycanın müxtəlif tarixi-etnoqrafik zonalarına aid olan qadın və kişi geyimlərinin dəstləri və ayrı-ayrı elementləri daxil edilmişdir. Bəzi hallarda dəstlərin fraqmenti və ya onların ayrı-ayrı hissələri verilmişdir.

Azərbaycan tarixi muzeyinin geyimlər kolleksiyasında qadın geyimləri daha zəngin və dolğun təqdim olunmuşdur. Kişi geyimləri azlıq təşkil edir. Uşaq geyimləri daha da azdır. Məhz bu səbəbdən albomda uşaq və kişi geyimlərinə az yer verilmişdir.

Etnoqrafiya fondunda mühafizə olunan Azərbaycan milli geyim nümunələri ilk dəfə olaraq çap olunur. Qadın geyimləri dəstlərinin bütün zənginliyini və gözəlliyini daha dolğun təqdim etmək məqsədilə imkan daxilində onları Azərbaycan tarixi muzeyinin qiymətli metallar fondunda mühafizə olunan Azərbaycan zərgərlərinin hazırladığı bəzək əşyaları ilə ziynətləndirməyə səy göstərilmişdir.

Qeyd etmək lazımdır ki, bu nəşrdə Azərbaycan ərazisində yaşayan etnik qruplara xas olan milli geyimlər öz əksini tapmamışdır.

Eyni zamanda təəssüflə qeyd etmək lazımdır ki, əlimizdə Azərbaycan milli geyimlərinin inkişaf tarixini əks etdirən konkret material yoxdur. Lakin bu boşluğu Azərbaycanın ayrı-ayrı yerlərindən tapılmış arxeoloji materiallar və müxtəlif başqa mənbələr müəyyən dərəcədə tamamlayır.

Azərbaycanda aparılan arxeoloji qazıntılar zamanı tunc dövrünün əvvəllərinə aid (eradan əvvəl III minillik) tuncdan hazırlanmış iynə və biz tapılmışdır. Bu tapıntılar sübut edir ki, Azərbaycanın qədim sakinləri özlərinə paltar tikməyi bacarırdılar. Kültəpədən və Mingəçevirdən (eradan əvvəl II minillik) tapılmış gildən kiçik heykəllər və Mingəçevirdən tapılmış eradan əvvəl V əsrə aid möhür-barmaqcıllar o dövrün geyimləri haqqında müəyyən təsəvvür yaratmağa imkan verir. Eramızın V—VI əsrlərinə aid olan Mingəçevir katakombası qəbirlərindən isə müxtəlif ipək parçalardan tikilmiş geyimlərin qalıqları tapılmışdır. Eradan əvvəl III—IV əsrlərə aid qızıldan hazırlanmış çoxlu miqdarda bəzək şeyləri və gildən ayaqqabı formasında qayırılmış qabların tapılması azərbaycanlıların hələ çox qədim zamanlardan yüksək maddi mədəniyyətə malik olduqlarını sübut edən əsaslı dəlillərdəndir.

Bakı şəhərindəki Şirvanşahlar sarayı (XV əsr) yanındakı məqbərədə aparılan həfriyyat işləri zamanı qiymətli xara və ipək parça qalıqları aşkara çıxarılmışdır.

Azərbaycanda çoxlu miqdarda ucuz xammal mənbələrinin olması burada orta əsr şəhərlərində ipək və yun parça istehsalı sənətkarlığının inkişafı üçün lazımı şərait yaratmışdı.

XVII əsrdə Azərbaycan Yaxın Şərqi böyük ipəkçilik zonası, Şirvan əyaləti isə Azərbaycanın əsas ipəkçilik rayonu idi. Şamaxı Şabran, Ərəş, Qəbələ, Cavad, Ağdaş və s. ilə birlikdə Azərbaycanın mühüm toxuculuq mərkəzlərindən biri idi. Bu haqqda məşhur səyyah Adam Oleari yazırdı: «Onların (şirvanlıların — müəlliflər) əsas məşğələsini iplik, ipək və yun toxuma və müxtəlif tikmə işləri təşkil edir». Şamaxıda istehsal olunmuş tafta, fata və darayı parçaları xüsusi şöhrət tapmış, zərif baş örtüklərinə və başqa toxuma məmulatına isə böyük tələbat vardı.

Azərbaycanda Gəncə, Şəki, Naxçıvan, Marağa, Mərənd, Ərəş və Ordubad mühüm toxuculuq mərkəzləri idi. Bunların sırasında ipək parça sənətkarlığının görkəmli mərkəzlərindən biri olan Gəncəni xüsusi qeyd etmək lazımdır.

Evliyə Çələbi (XVII əsr) yazırdı ki, Gəncə ipəyi çox məşhur idi. Gəncə şəhərində mövcud olan sənətkarlıq içərisində pambıq parça istehsalı da böyük yer tuturdu.

Təbriz şəhərində ən müxtəlif növlü parça istehsalı mərkəzləşmişdi. Bu şəhər yüksək keyfiyyətli məxmər, atlas, qumaş və keci istehsalı üzrə xüsusilə məşhur idi. Adları çəkilən parçaların bir hissəsi hətta başqa ölkələrə də ixrac olunurdu.

Naxçıvanın mahir toxucu sənətkarları çoxlu miqdarda ucuz, lakin gözəl və yüksək keyfiyyətli pambıq parça istehsal edirdilər. Onların hazırladığı rəngarəng çit parçalara böyük tələbat var idi.

Beləliklə, XVII əsrdə Azərbaycan şəhərlərində parça istehsalı sahəsində meydana gələn müəyyən ixtisaslaşma sonrakı əsrlərdə də davam edirdi. Azərbaycanda istehsal olunan geniş işlənən və başqa yerlərə ixrac olunan parçalar sırasında zərbəft, xara, atlas, tafta, qanovuz, kəmxə, kiseyə, məxmər, darayı, mahud, şal, tirmə, midqal, bez və s. qeyd etmək lazımdır. Bu parçalardan bəziləri xalq arasında «Hacı mənə bax», «gecə-gündüz», «gendə dur», «alışdım yandım», «küçə mənə də gəlir» və s. ad altında məşhur idi.

Şübhə yoxdur ki, parça xalqın mədəniyyətini əks etdirən elementlərdən biridir. Parçaların naxışı və rəngləri həm bir xalqı başqasından ayırmağa və həm də eyni xalqın içərisində müxtəlif sinfi təbəqələrin nümayəndələrini fərqləndirməyə imkan verirdi.

Azərbaycanda əhali arasında qanovuz, darayı, mov, zərbəft, xara, atlas, məxmər, tafta, fay, tirmə və başqa parçalar geniş istifadə olunurdu.

Qadın paltarları əsas etibarilə ipək parça və məxmərdən tikildiyi halda kişi geyimləri əksər hallarda mahuddan və evdə toxunan şal parçadan hazırlanırdı.

İstər qadın və istərsə də kişi alt paltarları kətan və pambıq parçalardan tikilirdi. Lakin çox zaman varlı ailələrdə alt köynəyini də ipək parçadan tikirdilər.

XIX əsrdə Azərbaycanda ipək parça istehsalının mərkəzləri Şamaxı, Basqal, Gəncə, Şəki, Şuşa və b. idi. Burada çox zərif və gözəl naxışlı parçalar, cecimlər və qadınlar üçün ipəkdən müxtəlif çeşidli baş örtükləri istehsal olunurdu.

Geyimləri öyrənmək üçün orta əsr miniatürləri və tətbiqi incəsənət nümunələri, xüsusilə Şəki xan sarayı freskalrı əhəmiyyət kəsb edən mənbələrdəndir.

XIX əsrdə Azərbaycanın Bakı, Şamaxı, Şəki, Gəncə, Qazax və s. şəhərlərini gəzib orada milli geyimlərin naturadan şəkillərini çəkmiş rus rəssamları V. V. Vereşşaqin və Q. Q. Qaqarinin əsərləri də müəyyən əhəmiyyətə malikdir.

Azərbaycan ərazisini şərti olaraq bir neçə tarixi-etnoqrafik zonaya bölmək olar. Bunlardan Quba — Xaçmaz, Abşeron, Lənkəran — Astara, Şamaxı, Qarabağ, Naxçıvan — Ordubad, Qutqaşen — Vartaşen, Şəki — Zaqatala, Gəncə və Şamaxor — Qazax zonalarını göstərmək olar. Adları çəkilən tarixi-etnoqrafik zonalarda yaşayan azərbaycanlıların geyimlərinin əsasən eyni olması onların tarixən vahid etnik qrupa mənsub olmaqlarına bir sübutdur. Bu zonaların əhalisinin geyimlərindəki kiçik fərqlər Azərbaycanın vahid milli geyiminin yalnız lokal xüsusiyyətlərini əks etdirirdi.

Geyimlər Azərbaycanın ayrı-ayrı tarixi-etnoqrafik zonalarının lokal xüsusiyyətlərini əks etdirməklə bərabər, eyni zamanda onu geyən şəxsin yaşını, ailə və ictimai vəziyyətini də büruzə verirdi. Cavan qızın və ailəli qadının geyimlərində gözə çarpacaq qədər fərqlər olurdu. Cavan gəlinlər daha gözəl və zəngin geyinirdilər. Qızlar və yaşlı qadınlar bəzək şeylərindən az istifadə edirdilər.

Kişi geyimləri də qadın geyimləri kimi qeyd olunan tarixi-etnoqrafik zonalarda əsasən eyni idi. Kişi geyimlərindən də onun hansı təbəqəyə mənsub olduğunu müəyyən etmək çətin deyildi.

Uşaq geyimləri forma etibarilə yaşlıların geyimi ilə eyni olub, yalnız ölçüləri və yaş xüsusiyyətinə uyğunlaşma elementləri ilə fərqlənirdi.

Toy və bayram paltarları adətən qiymətli parçalardan tikilməklə bərabər gündəlik və iş paltarlarından fərqli olaraq müxtəlif qızıl və gümüş bəzəklərlə də ziynətləndirilirdi.

Məndə Azərbaycanın milli geyimlərindən yalnız alboma daxil olmuş elementlərin təsviri verilmişdir.

XIX əsrdə və XX əsrin əvvəllərində alt və üst paltarlardan ibarət olan Azərbaycan qadın geyimlərini iki hissəyə bölmək olar.

Qadın üst geyimləri üst köynəyi, arxalıq, çəpkən, ləbbadə, küləcə, kürdü, eşmək və baharidan ibarət idi. Beldən aşağı olan qadın geyimləri nümunələrindən alboma yalnız üst tumanı və çaxçur daxil edilmişdir.

Qadın üst köynəyinin qolu əsasən uzun, enli və düz olurdu. Qolun çiyinə tikilən hissəsi əksərən düz, bəzi hallarda isə xırda qırçınlı olurdu. Qoltuğun altına adətən başqa rəngli parçadan xışdək qoyulurdu. Köynək boyun hissədə bir düymə ilə düymələnirdi. Üst köynəyi adətən qanovuz və ya faydan tikilirdi. Köynəyin boynuna, yaxasına, qolunun ağzına və ələyinə sarıma bafta tutulurdu. Köynəyin ələyinə qabaq hissədə qızıl əməklik, midaxıl, qızıl və ya gümüş qulplu pul da tikilirdi.

ÇƏPKƏN—üst köynəyin üstündən geyilirdi. Çəpkən astarlı olub, belə qədər bədənə kip biçilirdi. Yan tərəflərdə ələyə yaxın hissədə çapığı olan çəpkənin əlcək ilə bitən qondarma qolları olurdu. Bu qollar çiyindən aşağı boş sallanırdı. Bəzən bu qondarma qola düymələr də tikilirdi. Qondarma qolun astarı əksərən qiymətli parçadan olurdu. Çəpkən tirmə, məxmər və müxtəlif zərli parçalardan tikilirdi. Çəpkənin yaxasına, çapığın qırağına, ələyinə və qolunun kənarlarına sarıma və başqa baftalar, köbə, zəncirə, şəhpəsənd və s. tutulurdu.

ARXALIQ — bütün Azərbaycanda ən geniş yayılmış geyimlərdən hesab edilir. Arxalıqlar müxtəlif olurdu.

Arxalıq da çəpkən kimi astarlı və belə qədər bədənə kip biçilirdi. Arxalığa beldən aşağı hissədə büzmə, yaxud qırçınlı müxtəlif endə əmək tikilirdi. Bəzi arxalıqlar gen və düz biçilirdi, yan hissədə isə çapığı olurdu. Arxalıqların qollarının da biçimləri müxtəlif olardı. Bəziləri düz və uzun, bəzilərinin isə qolları dirsəyə qədər düz olub, dirsəkdən aşağı əlcəklə qurtaran qondarma qol şəklində tikilirdi. Arxalıqların üçüncü forması lələfər qollu olurdu. Dirsəyə qədər düz olan lələfər qol, dirsəkdən aşağı zənbaq formalı açıq biçilirdi. Qolun ağzına arxalığın parçasından iki barmaq endə qırçın da əlavə edilirdi. Arxalıqların yaxası açıq olurdu. Əksər hallarda arxalıqlar döşdən aşağı belə qədər düymələnirdi. Bəzi arxalıqların yaxası düymələnənmirdi. Arxalıqlar məxmər, tirmə və müxtəlif zərli xara parçalardan tikilirdi, sarıma və cürbəcür baftalarla bəzədilirdi.

LƏBBADƏ—sırıqlı və astarlı olurdu. Ləbbadənin yaxası açıq olub, bel hissədə bağ ilə bağlanırdı. Ləbbadənin beldən bir qədər aşağıda yan tərəflərində qısa çapığı olurdu. Qolu qısa, dirsəyə qədər idi. Qoltuq yeri açıq biçilirdi. Ləbbadə tirmə, məxmər və müxtəlif zərli parçalardan tikilib, yaxası, qolunun ağzı və ələyi zərif baftalarla bəzədilirdi.

EŞMƏK — sıırıqlı üst geyimidir. Eşməyin döşü və qoltuğunun altı açıq, qolları isə dirsəyə qədər biçilirdi. Eşmək tikmək üçün əsasən tirmə və məxmərdən istifadə edirdilər. Eşməyin içinə, yaxasına, qolunun ağzına və ələyinə xəz qoyulurdu. Bundan əlavə qolunun ağzına, ələyinə və yaxasına müxtəlif bafta və zəncirələr tikilirdi.

KÜRDÜ — qolsuz və sıırıqlı qadın geyimidir. Yaxası açıqdır. Yan tərəflərdə çapıqları vardır. Kürdü tirmə və məxmərdən tikilirdi. Yaxasına, ələyinə və qoluna xəz tikilirdi. Bundan əlavə əhali arasında geniş yayılan geyimlərdən biri də Xorasan kürdüsü idi. Xorasandan gətirilən bu kürdülər tünd sarı rəngli dəridən hazırlanırdı, üzərinə həmin rəngli ipək sapla naxış tikilirdi.

BAHARI — sıırıqlı və astarlı qadın geyimidir. Bel hissəyə qədər bədənə kip oturan bahariyə, xırda büzməli uzun əmək tikilirdi. Qolu düz və dirsəyə qədər, yaxası açıq biçilirdi. Baharını əsasən məxmərdən tikirdilər. Baharının yaxasına, ələyinə və qolunun ağzına müxtəlif bafta, köbə və zəncirə tikilirdi.

KÜLƏCƏ — belə qədər düz, ələyi büzməli olan qadın üst geyimidir. Yaxası açıq olan küləcənin uzunluğu dizə qədər, qolu isə dirsəkdən aşağı olurdu. Küləcə əsasən məxmər və tirmədən tikilirdi. Yaxasına, bel kəsiyinə, ələyinə və qollarının ağzına çox vaxt güləbətin, muncuq, pilək və məlilə ilə tikmə tikilirdi.

Azərbaycanlı qadının geydiyi tumanın uzunluğu, Naxçıvan—Ordubad zonasından başqa, topuğa qədər olurdu. Naxçıvan—Ordubad zonasında qadınlar nisbətən qısa tuman geyirdilər. Tuman 10—12 taxta müxtəlif naxışlı ipək və ya yun parçalardan tikilirdi. Üst tumandan başqa onun altından geyilən tumanlara ara tumanı deyilirdi. Tumanlar büzməli yaxud qırçınlı olub lifəsinə tumanbağı keçirilirdi. Keci sapından toxunmuş tumanbağının iki baş tərəflərində rəngli ipək və güləbətin saplardan hazırlanmış qotazları olurdu. Tumanlar çitdən tutmuş tirməyə qədər hər cür parçalardan tikilirdi. Tumanın ələyinə başqa parçadan köbə, müxtəlif baftalar, zəncirə və s. tutulurdu. Bəzi şəhərlərdə qadınlar küçəyə çıxarkən çaxçur da geyirdilər. Çaxçur müxtəlif ipək parçalardan tikilirdi.

Qadın üst geyimlərini daha da gözəlləşdirmək üçün evdə və sənətkar karxanalarında hazırlanmış müxtəlif çeşidli baftalar — sarıma, qaragöz, zəncirə, şahpəsənd və s. mövcud idi. Bunlardan əlavə qızıl və ya gümüşdən hazırlanmış qoza və katibi qoza düymələr də qadın geyimlərinin yaxası boyunca tikilirdi. Köynəyin ələyinə tikmək üçün qızıldan kəsilmiş əməklik və ya midaxıl istifadə olunurdu. Bəzən köynəyin ələyinə qızıl pullar tikilirdi. Qadın geyimlərində güləbətin, muncuq, pilək və s. tikmələr də geniş yer tuturdu.

Qadınlar arxalıq və ya çəpkənin üstündən qızıl yaxud qızıl suyuna salınmış gümüş kəmərlər taxırdılar. Onlarla yanaşı dəri üzərinə gümüş pullar tikilmiş və gümüş toqqası olan kəmərlər də çox geniş yayılmışdı.

Qadın baş örtükləri içərisində kalağayı, müxtəlif örpəklər, naz-naz və qaz-qaz ipək örtüklər xüsusilə geniş yayılmışdı. Kalağayı Azərbaycanın Şəki, Gəncə və Şamaxı kimi məşhur ipəkçilik mərkəzlərində xüsusi karxanalarda istehsal edilirdi.

Bəzi yerlərdə qadınlar baş örtüyünün altından araxçın qoyardılar. Çox vaxt bu araxçınlardan üstünə qızıldan kəsilmiş müxtəlif formalı çaxma bəzəklər tikərdilər.

Azərbaycanda çarşab əsasən bəzi şəhər və şəhəryanı kəndlərin sakinləri üçün səciyyəvi idi. Evdən çıxarkən qadınlar başdan ayağa qədər çarşaba bürünürdü. Çarşab bir rəngli atlasdan, dama-dama keci parçadan və müxtəlif çeşidli ipək parçalardan olurdu. Çarşab örtən qadınlar bəzən rübənddən də istifadə edirdilər.

Azərbaycanlı kişilərin milli geyimləri də alt və üst paltarlardan ibarət idi.

Kişi üst geyimləri üst köynəyi, arxalıq, çuxa və şalvardan ibarət olurdu. Qeyd etmək lazımdır ki, xalq geyimlərinin çox geniş yayılmış olan bu dəsti, cüzi fərqlər nəzərə alınmazsa, bütün Azərbaycan ərazisi üçün səciyyəvi idi.

Kişi üst köynəyi iki növ olurdu: yaxası ortadan və yaxası yandan biçilən hər iki növün kiçik boyunduruğu olurdu. Köynəyin yaxası qaytandan olan düymə və ilgək ilə düymələnirdi. Kişi köynəkləri əsasən atlasdan və sətindən tikilirdi.

ARXALIQ — bədənə kəsik və bədənə kip biçilirdi. Ələyi qırçın və ya büzməli, qolları düz olub bilək hissəyə doğru daralardı. Arxalıqlar bir, yaxud iki döşlü, kiçik boyunduruqlu və boğaza qədər düyməli olurdu. Arxalıqları kişimirdən, atlasdan, nazik mahuddan, sətindən, lastikdən və s. parçalardan tikirdilər. Arxalığın üstündən cavanlar qayıq və ya kəmərlər, yaşlı və qoca kişilər isə qurşaq bağlayırdılar.

ÇUXA — kişi üst geyimlərindən biridir. Azərbaycanda iki cür — vəznəli və çərkəzi çuxalar mövcud idi. Hər iki çuxanın yaxası açıq biçilirdi. Çuxa belə qədər kip və astarlı, ələyi büzməli yaxud qırçınlı tikilirdi. Bel hissəsində çuxanın bəndi olardı.

BƏZNƏLİ çuxanın qolları düz və uzun biçilib hər iki döşünə vəznə xəzinələri tikilirdi. Başları gümüş yaxud qızıl ilə ziynətləndirilmiş vəznələr xəzinələrə geydirilirdi.

ÇƏRKƏZİ ÇUXA vəznəlidən qolunun biçiminə görə fərqlənirdi. Çərkəzi çuxanın şiş və ya dairəvi uclu əlçəkli qondarma qolunun astarı ipək parçadan tikilirdi. Bu qolların kəsiyi boyu çox vaxt qaytandan düzəldilmiş ilgək və düymələri olurdu. Çərkəzi çuxanın uzunluğu müxtəlif idi: bəzilərinin uzunluğu dizdən bir qədər aşağı, bəzilərininki isə dizə qədər olurdu. Çuxanı mahuddan və ya şaldan tikirdilər. Çuxanı müxtəlif qızılı bafta, sarıma və başqa parçadan köbə ilə bəzəyirdilər.

KİŞİ ŞALVARI lifə hissəsində nisbətən gen olub, ayaq tərəfə getdikcə daralardı. Balaqların arasında üçbucaq formalı parça tikilirdi. Şalvarın lifəsinə keci sapından toxunmuş tumanbağı keçirilirdi. Tumanbağının uclarında qızılı və gümüşü güləbətin sapdan toxunmuş gözəl qotazları olurdu. Şalvar evdə toxunmuş şaldan yaxud müxtəlif çeşidli yun parçalardan tikilirdi.

Bəzi dağlıq rayonlarda kişi üçün üst qış geyimi qoyun dərisindən tikilən yaxası düyməli kürk hesab olunurdu. Ticarət mərkəzlərində və şəhərlərdə kişilərdən Xorasan kürkü geyənlər də vardı. Xorasan kürkünün üzəri ipək sapla naxışlanırdı. Dağlıq yerlərdə çobanlar qışda yapıncıya bürünürdü.

Kişi baş geyiminə Azərbaycanda xüsusi əhəmiyyət verilir. Baş açıq gəzmək olmazdı. Ən geniş yayılmış kişi baş geyimləri müxtəlif biçimli dəri papaqlar hesab olunurdu: buxara və çərkəzi papaq (qara, çal və mixəyi buxara dərisindən), çobanların şələ papağı və başqaları. Tirmə və ipək parçalardan üzəri əksər hallarda güləbətin tikməli araxçınlardan çox geniş yayılmışdı. Yaşlı kişilər və qocalar papağın altından ağ bezdən sıırıqlı təsək qoyurdular. Gecələr isə kişilər sıırıqlı şəbkuh geyirdilər.

Azərbaycanda toxunmuş yun corablar ən geniş istifadə olunan geyimlərdəndir. Corablar ipək və yun saplardan toxunurdu. Azərbaycanda toxunmuş corablar həm incə və gözəl naxışına və həm də saplarının rənglərinə görə fərqlənirdi. Onların naxışı xalça, tikmə, basma və parçalarda olan naxışların eynidir. Corablar dizə qədər uzun və topuğa qədər qısa şəkildə toxunulurdu.

Azərbaycanda müxtəlif rəngli tumaşdan tikilmiş ayaqqabılar çox geniş yayılmışdı. İstər qadın və istərsə də kişilərin geydikləri ən geniş yayılmış ayaqqabı başmaq hesab olunurdu.

Qadınlar üzü tikməli başmaq və ya uzun boğazlı olan tikməli çəkmələr də geyirdilər. Aşılınmış və xam göndən hazırlanmış kişi ayaqqabıları adətən bir rəngli və naxışsız olurdu. Şəhərlərdə kişilər başmaqçıların tikdikləri başmaq və ya nələyin geyirdilər. Kənd yerlərində isə xam göndən tikilmiş çarıqlar daha çox yayılmışdı. Çarıqların bağları yun ipdən toxunulurdu.

Müxtəlif bəzək şeyləri geyimləri tamamlayır, onun milli xüsusiyyətini zənginləşdirirdi. Zərgərlər bəzək məmulatını qızıl və gümüşdən qayırırdılar. Qiymətli qaş-daş: brilliant, almaz, zümrüd, yaqut, mirvari, firuzə, əqiq və s. istifadə olunurdu. Azərbaycanın zərgərlik məmulatı mərkəzləri Bakı, Gəncə, Şamaxı, Şəki, Naxçıvan, Şuşa şəhərləri idi. Yerli zərgərlər əhaliyə lazım olan hər cür zərgərlik məmulatı hazırlayırdı. Dağıstanın Kubaçı zərgərlərinin istehsal etdikləri gümüşdən qayırılmış qadın və kişi kəmərləri də Azərbaycanda böyük şöhrət tapmışdı.

Azərbaycan qadınları bəzəkləri çox sevir, onlardan geniş və bacarıqla istifadə edirdilər.

Qadınların istifadə etdikləri bəzək şeylərinin dəstinə imarət deyirdilər. Bura müxtəlif çeşidli baş və döş bəzəkləri, üzük, sırğalar, kəmə, bazubənd və bilərziklər daxildir.

Bu nəşrdə verilən milli geyim və bəzək şeyləri Azərbaycan xalqının çoxəsrli tarixi boyu yaratdığı mədəni irsinin abidələrindən hesab edilməlidir.

Müəlliflər ümid edirlər ki, təqdim olunan Azərbaycan milli geyimlərinin nümunələri geniş oxucu kütlələrində bu geyimlərin gözəlliyi, nəfisliyi və zənginliyi haqqında müəyyən təsəvvür yaranmasına kömək edəcəkdir.

İSTİFADƏ OLUNMUŞ ƏDƏBİYYATIN SİYAHISI

1. T. F. Aristova — Zaqafqaziya kürdləri. M., 1966. (rus dilində).
2. Ə. N. Hüseynov — XV—XVII əsrlərdə Azərbaycan — rus münasibətləri, Bakı, 1963. (rus dilində).
3. M. X. Heydərov — XVII əsrdə Azərbaycan şəhərlərində sənətkarlıq. Bakı, 1967. (rus dilində).
4. N. A. Dvornikova — Ukraynanın şimal-şərq rayonları əhalisinin geyimlərində rus və ukrayna ənənələri. «Sovetskaya etnoqrafiya» jurnalı, № 1, M., 1968. (rus dilində).
5. N. A. Dvornikova — Kuban çayı hövzəsi əhalisinin geyimlərində rus və ukrayna ənənələri (XIX əsrin sonu XX əsrin əvvəlləri). «Sovetskaya etnoqrafiya» jurnalı, № 1, M., 1964 (rus dilində).
6. Ə. Ə. İzmaylova — Azərbaycanın cənubi-şərq rayonları əhalisinin xalq geyimi haqqında. Azərb. SSR Elmlər Akademiyasının xəbərləri, № 4, Bakı, 1964. (rus dilində).
7. Q. T. Qaraqaşlı — Kiçik Qafqazın şimal-şərq və mərkəzi zonası azərbaycanlılarının maddi mədəniyyəti (tarixi-etnoqrafik tədqiqat). Bakı, 1964. (rus dilində).
8. Z. A. Kılçevskaya — Xaldan rayonunun Öcək kəndində XIX əsrə aid Azərbaycan qadın paltarı. «Azərbaycanın maddi mədəniyyəti» məcmuəsi. II cild, Bakı, 1951. (rus dilində).
9. N. P. Lobaçova — Orta Asiya geyimlərinin tarixinə dair. «Sovetskaya etnoqrafiya» jurnalı, № 6, M., 1965. (rus dilində).
10. Q. S. Maslova — Ryazan ənənəvi xalq geyiminin sovet hakimiyyəti illərində dəyişilməsi. «Sovetskaya etnoqrafiya» jurnalı, № 5, M., 1966. (rus dilində).
11. Q. S. Maslova — XIX əsr XX əsrin əvvəllərində rus, ukrayna və belorus xalq geyimləri. Şərqi slavyan etnoqrafik məcmuəsi. Etnoqrafiya institutunun əsərləri, XXXI cild, M., 1956. (rus dilində).
12. «Qafqaz xalqları». Məcmuə, II cild, M., 1962. (rus dilində).
13. S. P. Rusyaykina — Harm oblastı taciklərinin xalq geyimi. Orta Asiya etnoqrafik məcmuəsi, II cild. Etnoqrafiya institutu əsərləri, XLVII, M., 1959. (rus dilində).
14. Y. N. Studenetskaya — Müasir xalq geyimi haqqında. «Sovetskaya etnoqrafiya» jurnalı, № 2. M., 1963. (rus dilində).
15. Y. N. Studenetskaya — Qafqaz xalqlarının geyimləri. (Qafqaz tarixi-etnoqrafik atlası üçün material toplanması haqqında). «Sovetskaya etnoqrafiya» jurnalı, № 3. M., 1968. (rus dilində).
16. Orta Volqaboyu və Uralyanı tatarları. «Elm» nəşriyyatı, M., 1967. (rus dilində).
12. R. S. Efendiyev — Azərbaycanın maddi mədəniyyətinin nümunələri, Bakı, 1960.

İLLÜSTRASIYALARIN SIYAHISI

1. Qadın geyimi.
Tirmə, xara.
Bakı. XIX əsr.
2. Qadın geyimi.
Zərxara.
Bakı. XIX əsr.
3. Qadın geyimi.
Bakı. XIX əsr.
4. Uşaq geyimi.
Atlas, qanovuz.
Bakı. XX əsrin əvvəli.
- 5, 6. Uşaq geyimi.
Zərxara.
Bakı. XIX əsr.
7. Uşaq arxalığı.
Tünd qırmızı rəngli atlas. Uzunluğu 37 sm.
Bakı. XIX əsr. [3161]
8. Uşaq üst köynəyi.
Dama-dama qaz-qaz. Uzunluğu 89 sm.
Bakı. XX əsrin əvvəli. [3911]
9. Qadın arxalığı.
Tünd yaşıl rəngli məxmər, qızılı zəncirə və bafta ilə bəzədilmişdir. Uzunluğu 75 sm.
Bakı. XIX əsr. [4656]
10. Qadın arxalığı.
Tirmə. Uzunluğu 60 sm.
Bakı. XIX əsr. [3034]
11. Çəpkən.
Güllü məxmər, bafta ilə bəzəkli.
Bakı. XIX əsr. [2249]
12. Qadın arxalığı.
Qara rəngli məxmər, güləbətin və rəngli ipək saplarla tikməli.
Bakı. XVIII əsr. [3571]
13. Araxçın.
Tirmə, güləbətin və ipək saplarla tikməli. Hündürlüyü 6 sm., diametri 20 sm.
Bakı. XIX əsr. [3223]
14. Araxçın.
Tirmə, güləbətin və ipək saplarla tikməli.
Hündürlüyü 6 sm., diametri 17 sm.
Bakı. XIX əsr. [4658]
15. Çuxa.
Ağ mahud, qızılı bafta ilə bəzəkli.
Uzunluğu 96 sm.
Bakı. XIX əsr. [1336]
16. Çuxa.
Tirmə. Uzunluğu 95 sm.
Bakı. XIX əsr. [2003]
17. Pəhləvan şalvarı.
Qədək, pambıq sapla tikməli. Bakı. XIX əsr.
18. Pəhləvan şalvarı.
Qədək, pambıq sapla tikməli.
Bakı. XIX əsr. [746a]
19. Corab.
Keci sapından.
Bakı. XIX əsr. [5270]
20. Müxtəlif baftalar. Öldə toxunmuşdur.
Bakı — Şuşa. XIX əsr. [4691, 3735, 2386]
21. Zəncirə.
Bakı. XIX əsr. [4037]
22. Qadın geyimi.
Xara.

Şuşa. XIX əsr.
 23. Qadın geyimi.
 Zərxara.
 Şuşa. XIX əsr.
 24. Qadın geyimi.
 Xara.
 Şuşa. XIX əsr.
 25. Qadın geyimi.
 Tirmə.
 Şuşa. XIX əsr.
 26. Kişi geyimi.
 Mahud.
 Şuşa. XIX əsr.
 27. Kişi geyimi.
 Mahud.
 Şuşa. XIX əsr.
 28. Çəpkən.
 Zərxara qızılı bafta ilə bəzədilmişdir.
 Uzunluğu 59 sm.
 Şuşa. XIX əsr. [1721]
 29. Qadın arxalığının qolu.
 Fraqment. Tirmə, sadə tikmə.
 Şuşa. XIX əsr. [4522]
 30. Qadın arxalığının qolu.
 Fraqment. Tirmə, sadə tikmə.
 Şuşa. XIX əsr. [4522]
 31. Qadın arxalığı.
 Zərxara, lələfər qollu. Şair Xurşid Banu Natəvana məxsusdur. Uzunluğu 50 sm.
 Şuşa. XIX əsr. [3475]
 32. Tuman.
 Qaz-qaz, ətəyi bafta ilə bəzəkli.
 Şair Xurşid Banu Natəvana məxsusdur.
 Şuşa. XIX əsr. [3477]
 33. Tuman.
 Zərxara, ətəyi bafta ilə tikilib. Uzunluğu 93 sm.
 Ağcabədi rayonu, XIX əsr. [3230]
 34. Qadın arxalığının qolu. Fraqment.
 Xara, köynəyin qolu qanovuzdandır.
 Şuşa. XIX əsr. [3365]
 35. Çəpkən.
 Zərxara, qara sətindən köbəsi vardır.
 Uzunluğu 50 sm.
 Şuşa. XIX əsr. [1506]
 36. Çəpkən qolu. Fraqment.
 Tünd qırmızı rəngli məxmərdən.
 Şuşa. XIX əsr. [5917]
 37, 38. Baharı.
 Tünd qırmızı rəngli məxmər, güləbətın, məlilə və pilək tikmə. Uzunluğu 86 sm.
 Şuşa. XIX əsr. [2053]
 39. Baharı. Fraqment.
 Tünd qırmızı rəngli məxmər, güləbətın, məlilə və pilək tikmə.
 Şuşa. XIX əsr. [2053]
 40. Qadın üst köynəyinin qolu.
 Qanovuz. Uzunluğu 50 sm.
 Şuşa. XIX əsr. [5272]
 41. Baharı.
 Moruq rəngli məxmər, qara rəngli məxmərdən köbə və bafta ilə bəzədilmişdir.
 Uzunluğu 64 sm.
 Şuşa. XIX əsr. [5919]
 42. Köynək.
 Qırmızı rəngli qanovuz. Uzunluğu 55 sm.
 Şuşa. XIX əsr. [4726]

43. Qadın arxalığı.
Tirmə, zəncirə və bafta ilə bəzədilmişdir.
Uzunluğu 46 sm.
Şuşa. XIX əsr. [3822]

44. Çəpkən.
Tirmə, bafta və şahpəsənd ilə bəzədilmişdir.
Uzunluğu 58 sm.
Şuşa. XIX əsr. [1713]

45. Kürdü.
Tirmə, xəz ilə bəzədilmişdir.
Uzunluğu 55 sm.
Şuşa. XIX əsr. [4405]

46. Kürdü.
Tirmə, xəz və bafta ilə bəzədilmişdir.
Uzunluğu 50 sm.
Şuşa. XIX əsr. [3990]

47. Kürdü.
Tirmə, bafta və xəz ilə bəzədilmişdir.
Uzunluğu 49 sm.
Şuşa. XIX əsr. [5880]

48. Rübənd.
Tirmə, zəncirə ilə bəzədilmişdir.
Ölçüsü: 69X47 sm.
Şuşa. XIX əsr. [2307]

49. Zəncirə.
Şuşa. XIX əsr. [1724]

50. Corab.
Yun.
Şuşa. XIX əsr. [3194]

51. Başmaq.
Toz muncuq və güləbətin ilə tikmə.
Şair Xurşid Banu Natəvanın işidir.
Şuşa. XIX əsr. [4382]

52. Başmaq.
Toz muncuq və güləbətin tikmə.
Şair Xurşid Banu Natəvanın işidir.
Şuşa. XIX əsr. [3367]

53. Kürdü.
Dəri, ipək sapla tikmə. Uzunluğu 55 sm.
Gəncə. XIX əsr. [5911]

54. Kürdü.
Dəri, arxası ipək sapla tikmə.
Uzunluğu 55 sm.
Gəncə. XIX əsr. [5911]

55. Tuman.
İpək, ətəyi tirmə köbəli.
Uzunluğu 91 sm.
Gəncə. XIX əsr. [2639]

56. Tuman.
Çit, uzunluğu 78 sm.
Qazax. XX əsrin əvvəli. [95]

57. Uşaq arxalığı.
Ağ nazik yun. Uzunluğu 39 sm.
Qazax. XIX əsrin əvvəli. [4457]

58. Kişi geyimi.
Pambiq parça.
Gəncə. XIX əsr.

59. Çuxa.
Əldə toxunmuş qara şaldan, qara ipək qaytan ilə bəzəkli. Uzunluğu 118 sm.
Qazax. XIX əsr. [4008]

60. Uzunboğaz qadın çəkməsi.
Qəhvəyi rəngli dəri, dabanı və pəncəsi yaşıl rəngli tumaşdandır.

Gəncə. XIX əsr. [643]
 Uzunboğaz qadın çəkməsi.
 61. Qırmızı mahud, ipək sapla təkalduz tikməli, dabanı və pəncəsi yaşıl rəngli tumaşdandır.
 Gəncə. XIX əsr. [2623]
 62. Çarığ, corab.
 Aşılanmış dəri, yundan toxunma corab.
 Gəncə. XIX əsr. [1289]
 63. Məst.
 Qara rəngli dəri.
 Gəncə XIX əsr. [66]
 64. Kişi başmağı, corab.
 Dəri ayaqqabı, yun corab.
 Gəncə. XIX əsr.
 65. Qadın geyimi.
 Güllü məxmər.
 Naxçıvan. XIX əsrin sonu.
 66. Qadın geyimi.
 Tirmə, məxmər.
 Naxçıvan. XIX əsr.
 67. Küləcə qolu. Fraqment.
 Tirmə, zəncirə və şahpəsənd ilə bəzəkli.
 Naxçıvan. XIX əsr. [1897]
 68. Arxalıq. Fraqment.
 Güllü məxmər. Uzunluğu 54 sm.
 Naxçıvan. XIX əsr. [3712]
 69. Tuman əyəyi. Fraqment.
 Qırmızı rəngli məxmər, toz muncuq tikmə.
 Naxçıvan. XIX əsr. [4146]
 70. Tuman. Fraqment.
 Tünd qırmızı rəngli məxmər, toz muncuq və məlilə tikmə.
 Naxçıvan. XIX əsr. [4025]
 71. Tuman. Fraqment.
 Moruq rəngli məxmər, toz muncuq və məlilə tikmə.
 Naxçıvan. XIX əsr. [1589]
 72. Tuman əyəyi. Fraqment.
 Atlas, pilək, toz muncuq və məlilə tikmə.
 Naxçıvan. XX əsrin əvvəli. [5421]
 73. Qadın arxalığı.
 Qırmızı zərxara, toz muncuq, pilək və qızılı bafta ilə bəzədilmişdir.
 Naxçıvan. XIX əsr. [1598]
 74. Kişi arxalığı.
 Yun.
 Naxçıvan. XX əsrin əvvəli. [5069]
 75. Araxçın.
 Güləbətın və ipək sapla tikmə. Hündürlüyü 5 sm., diametri 20 sm.
 Naxçıvan. XIX əsr. [2566]
 76. Küləcə.
 Bənövşəyi məxmər, toz muncuq, məlilə və pilək tikmə. Uzunluğu 93 sm.
 Naxçıvan. XIX əsr. [1584]
 77. Qadın geyimi.
 Kəmxə.
 Şamaxı. XIX əsr.
 78. Qadın arxalığı.
 Qara rəngli atlas, zəncirə və bafta ilə bəzədilmişdir. Uzunluğu 78 sm.
 Şamaxı. XIX əsr. [2268]
 79. Qadın arxalığının əlçəyi. Fraqment.
 Qara rəngli atlas, zəncirə və bafta ilə bəzədilmişdir.
 Şamaxı. XIX əsr. [2268]
 80. Qadın arxalığı.
 Tirmə, bafta və şahpəsənd ilə bəzədilmişdir.
 Uzunluğu 48 sm.
 Şamaxı. XX əsrin əvvəli. [3145]

81. Qadın geyimi. Fraqment.
 Çəpkən kəmxadan, köynək isə qanovuzdandır.
 Şamaxı. XIX əsr. [4621]

82. Qadın arxalığı.
 Məxmər, bafta, zəncirə və qızılı bafta ilə bəzədilmişdir. Uzunluğu 52 sm.
 Kürdəmir. XIX əsr. [4423]

83. Xorasan kürkü.
 Sarı rəngli ipək sapla tikmə. Uzunluğu 145 sm.
 Şamaxı. XIX əsr. [2279]

84. Şəbkulah.
 Tirmə, cinağı tikmə.
 Şamaxı. XIX əsr. [2018]

85. Başmaq.
 Güləbətin tikmə.
 Basqal. XIX əsr. [1486]

86. Qadın geyimi.
 Məxmər, qaz-qaz.
 Şəki. XIX əsr.

87, 88. Uşaq geyimi.
 İpək.
 Şəki. XX əsrin əvvəli.

89. Uşaq geyimi.
 Mahud.
 Şəki. XX əsrin əvvəli.

90. Eşmək.
 Tirmə, zəncirə və xəz ilə bəzədilmişdir.
 Uzunluğu 60 sm.
 Şəki. XIX əsrin sonu. [5795]

91, 92. Ləbbadə.
 Tünd qırmızı rəngli məxmər, zəncirə, qızılı bafta və tirmə köbə ilə bəzədilmişdir.
 Uzunluğu 82 sm.
 Şəki. XIX əsr. [3186]

93. Şəbkulah.
 Mahud, rəngli ipək saplarla təkalduz tikmə.
 Şəki. XIX əsr. [1563]

94. Çaxçur.
 Tünd bənövşəyi qanovuz. Uzunluğu 130 sm.
 Şəki. XIX əsr. [3014]

95. Kişi arxalığı.
 Pambıq parçadan.
 Şəki. XX əsrin əvvəli. [1049]

96. Şalvar.
 Şal. Uzunluğu 94 sm.
 Şəki. XIX əsr. [706v]

97. Kürk. [707]
 Şəki. XIX əsr.

98. Çarıq, corab. [710]
 Aşılanmış göndən, yun corab.
 Şəki. XX əsrin əvvəli.

99. Çarıq.
 Xam gön, bağı hörmə qaytandan.
 Şəki. XX əsrin əvvəli. [709]

АЗЕРБАЙДЖАНСКАЯ НАЦИОНАЛЬНАЯ ОДЕЖДА

Азербайджанская национальная одежда сформировалась в результате длительных и сложных процессов развития материальной и духовной культуры народа. Одежда тесно связана с историей народа, она более всех других элементов материальной культуры отражает национальную специфику народа и относится к числу устойчивых этнических признаков. Одежда — один из вспомогательных материалов для понимания вопросов этногенеза, культурно-исторических связей и взаимовлияний народов; она обусловлена как уровнем хозяйства, так и географическими условиями.

В костюме нашли отражение этнографические, исторические, художественные особенности народного творчества, проявившиеся и в создании определенных его форм, украшений, в художественных вышивках, тканье и вязании.

Настоящее издание ставит своей целью ознакомить широкий круг читателей, интересующихся национальными формами одежды, с образцами азербайджанского народного костюма XIX — начала XX века.

Альбом «Азербайджанская национальная одежда» составлен на основе богатой коллекции народного костюма, хранящейся в этнографическом фонде Музея истории Азербайджана Академии наук Азербайджанской ССР. Из этой коллекции в данный альбом вошли комплекты и отдельные элементы женского и мужского костюма различных историко-этнографических зон Азербайджана. В некоторых случаях в издании показаны фрагменты костюмов и детали их украшений.

В коллекции Музея истории Азербайджана наиболее полно и богато представлена женская праздничная одежда. Значительно меньше мужской одежды. Детский костюм составляет самую малочисленную группу экспонатов. Соответственно этому в альбоме детскому и мужскому костюму уделено меньше места. Экспонаты этнографического фонда по одежде азербайджанцев публикуются впервые.

Для более полного представления богатства и красоты женского костюма комплекты одежды по мере возможности дополнены ювелирными украшениями работы азербайджанских мастеров, хранящимися в фонде драгоценных металлов Музея истории Азербайджана Академии наук Азербайджанской ССР.

Следует отметить, что в настоящем издании не нашли отражения костюмы представителей малых этнических групп, проживающих на территории Азербайджана.

К сожалению, в нашем распоряжении нет конкретных материалов, отражающих историю развития одежды азербайджанцев. Этот пробел в какой-то мере восполняют археологические материалы, обнаруженные в различных районах страны.

В археологических раскопках, отражающих эпоху ранней бронзы (III тыс. до н. э.), на территории Азербайджана обнаружены бронзовые шилья и иглы, свидетельствующие о том, что древнейшие обитатели Азербайджана шили себе одежду.

Глиняные статуэтки из местности Кюль-тепе (II тыс. до н. э.) и Мингечаура (I тыс. до н. э.), изображения на перстнях-печатах, обнаруженных также в Мингечауре (V в. до н. э.), дают некоторое представление о формах одежды того времени.

В катакомбных погребениях Мингечаура, относящихся к V—VI векам, найдены остатки шелковых тканей. О высоком уровне материальной культуры предков азербайджанского народа свидетельствуют и многочисленные украшения из благородного металла (III—IV вв.) и глиняные сосуды, сделанные в форме сапожек.

Из раскопок в усыпальнице дворца Ширваншахов (XV в.) в Баку при вскрытии гробницы были обнаружены остатки богатых парчовых и шелковых тканей.

Изобилие и дешевизна сырья создавали благоприятные условия для развития в средневековых городах Азербайджана шелкоткацкого и шерстоткацкого ремесла и других отраслей ткачества.

Азербайджан в XVII веке являлся крупной шелководческой областью Ближнего Востока, а ширванская провинция — главным районом шелководства Азербайджана. Важным ткацким центром Азербайджана была Шемаха вместе с окрестностями (Шабран, Ареш, Кабала, Джеват, Агдаш и др.). Об этом Адам Олеарий пишет следующее: «Главнейшее занятие их (ширванцев. — *Авторы*) составляют пряжа, тканье шелка и шерсти и разные вышивания».

Особой известностью пользовались изготовленные в Шемахе ткани — тафта (шемахейка), фый, дараи. Шемахинские златотканые платки и кружева пользовались большим спросом населения.

Ткачество было широко развито в таких городах, как Гянджа, Нахичевань, Марага, Маранд, Ареш, Ордубад. Среди них особо следует выделить Гянджу — один из центров шелкоткацкого ремесла.

Эвлия Челеби (XVII в.) пишет, что гянджинский шелк был весьма известен. В городском ремесле Гянджи большое место занимало и производство хлопчатобумажных тканей.

В городе Тебризе было сосредоточено изготовление самых различных по качеству тканей. Особенно он славился бархатом, атласом, кумачом и пестрядью. Часть названных тканей являлась также предметом экспорта.

Искусные ткачи-ремесленники Нахичевани производили много дешевых, но красивых и доброкачественных хлопчатобумажных тканей. Большим спросом пользовались нахичеванские крашенные ситцы.

Таким образом, в XVII веке в Азербайджане существовала в какой-то мере специализация городов по производству тканей, которая сохранялась и в дальнейшем.

В Азербайджане производились следующие ткани: зарбафт, парча, атлас, тафта, канаус, камка, кисея, бархат, дараи, махуд, шал, тирмя, пестрядь, миткаль, бязь и др. Некоторые из них имели еще и другие названия, бытовавшие в азербайджанской разговорной речи. Например: гаджи мана бах — гаджи, посмотри на меня; геджя гюндуз — ночь и день; гендя дур — посторонись; алышдым яндым — воспламеняюсь, кюча мана дар гялир — улица мне тесна и др. Эти ткани потреблялись и местным населением и вывозились за пределы страны.

Ткани являются одним из элементов культуры народа. Специфика их орнамента и расцветки говорят о национальной и социальной принадлежности обладателя.

Если женская одежда шилась главным образом из шелка и бархата, то для мужской одежды пользовались в основном махуд — сукном местного производства или привозным, а также шал — домотканой шерстяной тканью. Нижняя одежда, как женская, так и мужская, шилась из льняных и хлопчатобумажных тканей; иногда в богатых семьях нижние рубашки были шелковыми.

В XIX веке важнейшими центрами производства шелковых тканей в Азербайджане были Шемаха, Баскал, Гянджа, Шеки, Шуша. Здесь производили удивительные по тонкости, изысканности и красоте узоров ткани, шелковые женские головные платки, джеджимы — шелковые полосатые ткани.

Ценным источником при изучении одежды являются средневековые миниатюры и произведения прикладного искусства, особенно фрески Шекинского ханского дворца (XVIII в.).

Для истории азербайджанского национального костюма XIX века определенный интерес представляют зарисовки с натуры русских художников В. В. Верещагина и Г. Г. Гагарина, побывавших в Баку, Шемахе, Шеки, Гяндже, Казахе.

В Азербайджане условно можно выделить ряд историко-этнографических зон. Наиболее крупными зонами являлись Куба — Хачмас, Апшерон, Ленкорань — Астара, Шемаха, Карабах, Нахичевань — Ордубад, Куткашен — Варташен, Шеки — Закаталы, Гянджа, Шамхор — Казах.

Одежда азербайджанцев в основных чертах была единой во всех названных историко-этнографических зонах, что свидетельствует об их исторически сложившейся этнической общности. Незначительные различия в одежде населения этих зон отражают локальные особенности единого азербайджанского национального костюма.

Праздничная и свадебная одежда обычно шилась из более дорогих тканей, богаче украшалась.

Стиль костюма отражал семейное положение и возраст его обладателя. Костюм девушки заметно отличался от костюма замужней женщины. Наиболее ярко и нарядно одевались молодые женщины. Девушки и пожилые женщины украшений носили значительно меньше.

Мужской костюм так же, как и женский, в основном был единым во всех историко-этнографических зонах. Вместе с тем в костюме мужчин тоже находила отражение классовая принадлежность его носителя.

Детская одежда по своей форме идентична костюму взрослых, она отличалась от нее размерами и некоторыми особенностями, вызванными возрастом ее владельцев.

В тексте дано описание лишь тех элементов азербайджанского костюма, которые представлены в альбоме.

Азербайджанская женская одежда XIX — начала XX в. состояла из нательной и верхней одежды, которая в свою очередь подразделялась на плечевую и поясную.

Верхняя женская плечевая одежда состояла в основном из усткёйняйи (верхней рубахи), архалыга, чепкена, лабдады, кюляджи, кюрдю, эшмяк, бахари. Из верхней поясной женской одежды в альбом вошли туман (юбка) и чахчур.

УСТ КЁЙНЯЙИ (рубаха) имела прямой покрой, шилась она без плечевого шва. Прямой, длинный и широкий рукав пришивался к прямой пройме; на рукаве у плеча иногда закладывали две или три складки. Под мышкой рубахи пришивали хишдяк (ластовицу) обычно из ткани другого цвета. Застегивалась рубаха у шеи на одну пуговицу. Верхнюю рубашку шили обычно из шелка канауса и фая. Вырез ворота, края рукавов и подол рубахи обшивались сарыма (шнуром). К подолу в передней части рубахи пришивали золотые или серебряные монеты или этеклик — золотые штампованные бляшки.

ЧЕПКЕН — широко распространенный вид верхней женской плечевой одежды. Чепкен шился на подкладке и плотно облегал фигуру. На боках чепкен имел чапыг — небольшие выступы. Отличительной чертой чепкена, по сравнению с другими видами верхней женской одежды, является наличие длинных ложных рукавов, заканчивающихся элчек — мысом, напоминающим кисть руки. Такие рукава свободно свисали с плеча. Иногда вдоль разреза рукавов имелись застежки. Рукава чепкенов подбивали дорогими шелковыми тканями контрастных тонов. Чепкепы шили из тирмя, бархата и различных парчовых тканей. Украшали чепкен тесьмой, косой бейкой из другой ткани, золотыми кружевами.

АРХАЛЫГ — также широко распространенная по всему Азербайджану разновидность верхней женской плечевой одежды. Существовали различного вида архалыги.

Архалыги шились на подкладке, некоторые из них до пояса плотно облекали фигуру, а к поясу пришивалась различной ширины баска. Ее могли закладывать складками или собирать в мелкую сборку. Имелись также прямые короткие архалыги без линии талии, с небольшими выступами по бокам. Рукава архалыгов также различались по крою. Имелись прямые длинные рукава. Другой вид рукава до локтя был

прямым и зашитым, а дальше приобретал форму ложного рукава, заканчивающегося элчек — мысом, чуть длиннее кисти руки. Третий вид рукавов архалыга — так называемый лелюфяр. Ниже локтя такой рукав расходился широким колоколом. К обшлагоу рукава лелюфяр пришивалась оборка, заложенная в складку. Глубокий вырез ворота архалыгов в основном был типа каре, с прямыми или закругленными углами. Имелись также архалыги с прямыми несходящимися полами без застежек. Остальные виды архалыгов впереди застегивались на крючки или пуговицы.

Для шитья архалыгов употребляли бархат, тирмя и различные парчовые ткани. Архалыги богато украшали различными тесемками и золотыми кружевами и т. п.

ЛАББАДА шили на стеганой подкладке. Передние полы лаббада не прикрывали грудь, а на линии талии завязывались тесьмой.

Лаббада шилась короткой, чуть ниже талии, на боках имелись чапыг — выступы. Рукава были до локтя, а под мышкой имелся большой разрез. Лаббада шили из тирмя, бархата и различной выделки парчовых тканей. Подол, ворот и рукава богато украшались тесьмой, золотыми кружевами.

ЭШМЯК — стеганая женская верхняя одежда. Полы эшмяк на груди не сходились, рукава были до локтя, а под мышкой имелся большой вырез. Эшмяк шили из тирмя и бархата. Ворот, подол и рукава обшивали мехом хорька. Эшмяк внутри также подбивали мехом хорька. Ворот, рукава и подол обшивали золотыми кружевами и различными тесемками.

КЮРДЮ — стеганая безрукавка. Передние полы не сходятся, на боках имеются выступы с разрезом. Шили кюрдю из тирмя и бархата. Ворот, подол, разрезы и проймы рукавов обшивали мехом хорька. Бытовал и другой вид кюрдю, называемый хорасан кюрдюсю, привозимый паломниками из стран Ближнего Востока. Сшиты они из замши темно-желтого цвета, и вся их поверхность вышита шелковыми нитками того же цвета.

БАХАРИ — шили на простеганной подкладке. Бахари до талии плотно облегал фигуру, а подолбаску мелкими сборками пришивали к талии. Длина бахари обычно до бедер. Рукав прямой, по локоть. Передние полы не застегиваются. Бахари шили главным образом из бархата. Подол, ворот и края рукавов украшали различной тесьмой, косой бейкой из другой ткани, золотыми кружевами.

КЮЛЯДЖА — верхняя женская одежда, отрезная в талии. К поясу мелкими сборками пришивался подол. Кюляджа не имела застежек. По длине кюляджа доходила до колен. Рукав прямой, три четверти. Кюляджа шили из тирмя и бархата. Ворот, подол, линию талии и рукава часто украшали богатой вышивкой золотыми и серебряными нитками, бисером, блестками, спиралью.

Верхняя поясная одежда женщины-азербайджанки состояла из туман — юбки, доходящей до щиколотки, за исключением зоны Нахичевань — Ордубад. Там юбки короткие. Юбка шилась из 10—12 полотен. Большинство женщин обычно носили по 5—6 юбок сразу. Юбки, надеваемые между нижней нательной и верхней юбками, назывались ара туманы, то есть промежуточные юбки. Все юбки у пояса собирались в бюзмя — мелкую сборку или гырчын — складки. В рубец юбок продергивали туман баги — самодельный плетеный шнур из шелковых цветных ниток. Оба конца этого шнура заканчивались кисточками из цветных, серебряных и золотых ниток. Юбки шили из самых различных тканей, начиная от ситца и кончая самыми дорогими, включая бархат и тирмя. Украшали в основном подол юбки: нашивали золотые или серебряные кружева, косую бейку из другой ткани, также различные тесемки.

В городах женщины при выходе на улицу поверх всех юбок надевали чахчур, состоящий из двух штанин; каждая штанина у щиколотки собиралась в мелкую сборку в виде манжеты, к которой пришивали сшитые из той же ткани носочки. Каждая штанина чахчур была самостоятельной. Шили чахчур из шелковых тканей.

Для украшения женской верхней одежды имелось большое количество домашнего и кустарного производства бафта (тесма) — сарыма, гарагёз, зянджиря и шахпесенд (золотые или серебряные кружева). Помимо этого, как украшения использовались также гоza дюйма — полые золотые или серебряные украшения, по форме напоминающие бутон. Пришивались они вдоль выреза на груди. К подолу рубахи пришивали различной формы штампованные золотые или серебряные мидахыл, этеклик — бляшки; широко применялись золотые монеты, называемые империал. Для украшения женской одежды вышивкой использовали гюлябатын — золотые или серебряные нити, бисер, блестки и т. д.

Женская верхняя плечевая одежда украшалась также золотыми штампованными бляшками, нашиваемыми на ворот, рукава и подол.

Поверх архалыгов или чепкенов женщины носили кямар — золотые или серебряные пояса. Большое распространение имели также широкие кожаные пояса с нашитыми на них серебряными монетами и серебряной пряжкой.

Из головных женских уборов наиболее широко были распространены келагаи, наз-иаз, газ-газ и орпак — шелковые платки. В Азербайджане келагаи были местного кустарного производства. Основными центрами производства келагаи были города Гянджа, Шемаха и Шеки.

В некоторых местах женщины под платок надевали арахчын — невысокую шапочку с плоским донышком, чаще всего с нашитыми золотыми штампованными украшениями.

Чадра в основном характерна для жительниц города и пригородных деревень. Женщина при выходе из дома поверх всего наряда обязана была надевать еще и чадру или чаршаб, закутываясь в нее с головы до пят. Чадра могла быть однотонной атласной, клетчатой, цветной шелковой, главным образом местного производ-

ства. Обязательной принадлежностью чадры был еще и рубенд — покрывало на лицо, с ажурной сеткой для глаз.

Национальную одежду мужчин-азербайджанцев также можно разделить на нижнюю (нательную) и верхнюю — плечевую и поясную.

Верхняя мужская одежда азербайджанцев состояла из уст кёйняйи (рубаша), архалыг, чуха (плечевая одежда) и шалвар (поясная одежда). Следует указать, что этот комплекс народного костюма был распространен почти во всем Азербайджане, с небольшими локальными изменениями, которые касались, в частности, верхней плечевой одежды.

Существовало два типа уст кёйняйи — с прямой застежкой спереди посередине и косоворотка. Тот и другой вид рубашки имели невысокий стоячий и строченый воротник. Застегивались они на мелкие пуговицы из шелкового шнура или же крючки. Рубашки шили в основном из атласа и сатина.

АРХАЛЫГ — Верхняя мужская плечевая одежда; отрезная, в талии собранная в мелкую сборку или складку. Рукава прямые, суживающиеся книзу. До талии архалыг плотно прилегал к телу. Архалыги шили однобортными или двубортными с невысоким строченым стоячим воротником, застегивались наглухо на крючки и пуговицы. Архалыг шили из шелка, кашемира, атласа, сукна, репса, сатина, ластика и других тканей. Поверх архалыга молодые люди надевали кожаные ремни — гайыш или серебряные наборные пояса — кямяр, а старики обматывали талию гуршаг — куском прямоугольной ткани длиной в 4—6 метров. Для гуршаг использовали дорогие ткани — тирмя, шал, парча и т. д.

ЧУХА — еще один вид верхней мужской плечевой одежды. Она была отрезной, у талии ее закладывали складками или собирали в сборку. Грудь оставалась открытой, и из-под чухи виднелся архалыг. Чуху до линии талии подбивали хлопчатобумажной или шелковой тканью, у талии застегивали на крючки и пуговицы. В Азербайджане бытовало два вида чухи — вязняли чуха и чяркязи чуха.

Обязательным атрибутом вязняли чуха являлись вязня — гозыри, которые располагались с обеих сторон на груди. Вязня первоначально служили гнездами для патронов, в дальнейшем, в ходе эволюции костюма приобрели чисто декоративный характер. Гозыри стали делать деревянными, в верхней, выступающей из гнезд части они имели колпаки из золота, серебра с чернью или позолотой и слоновой кости. Иногда от гозырей вверх отходили золотые или серебряные цепочки, которые затем соединялись вместе розеткой. Рукава этого вида чухи шили длинными и прямыми.

Чяркязи чуха отличалась от вязняли чуха, покроем рукава и отсутствием гозырей. Заканчивающиеся закругленным или острым мысом элчек и подшитые шелком рукава чяркязи чуха были ложными. Снизу эти рукава имели разрез во всю длину, с застежками на мелкие пуговицы и петли или же без них. Обычно такие рукава отворачивали до локтя, откидывали за плечи, на спину или же они свободно свисали. Длина чухи была различной. Она могла быть длинной, доходившей до щиколоток, или же короткой, чуть ниже колен. Чуху шили из махуд — сукна и шал — домотканой шерстяной ткани. Украшали чуху позументами, золотым шнуром и косой бейкой из другой ткани.

ШАЛВАР — относятся к верхней мужской поясной одежде. Они состоят из двух прямых суживающихся книзу штанин. В паховый шов вставлялся треугольный клип. У пояса шалвар завязывался на туман баги — плетеный шелковый шнур, продаваемый в лифя — вздержку. Шнуры были домашнего плетения с красивыми кистями из золотых и серебряных ниток. Шалвар шили из шал и различных фабричных тканей.

КЮРК. — верхняя зимняя одежда мужчин. Это шуба из овчины мехом внутрь, без застежки, с воротником. Кюрк ниже колен. В городах и торговых центрах носили Хорасан кюркю — шубу из желтой дубленой кожи с вышитым орнаментом. В горах крестьяне-пастухи носили япынджы — бурку.

Головной убор являлся важным элементом в одежде азербайджанских мужчин, ему придавалось большое значение. Ходить с непокрытой головой считалось большим позором. Наиболее распространенными видами мужских головных уборов были различных форм меховые шапки: бухара папаг и чяркязи папаг (из черного, серого или коричневого каракуля), шыля папаг (носимая чабанами) из бараньего меха и другие. Широко бытовали арахчын — тюбетейки из тирмя и шелка с разнообразными вышивками, часто золотым шитьем. Пожилые мужчины и старики под меховой шапкой носили еще тсяк — небольшую стеганую тюбетейку из белой бязи. На ночь мужчины надевали шябулах — колпаки конической формы, стеганые или вышитые, на подкладке.

По всему Азербайджану были широко распространены джораб — вязаные носки. Их вязали из шерстяных и шелковых ниток домашнего производства и окраски. Джорабы носили мужчины и женщины, дети и старики. Азербайджанские джорабы отличались богатым орнаментом и яркостью красок. Их орнаменты напоминают узоры ковров, вышивок, набоек и тканей. Носки были длинные, до колен, и короткие, выше щиколоток.

В Азербайджане разноцветная сафьяновая обувь была очень распространена. Как женской, так и мужской наиболее широко бытовавшей обувью были башмаг — башмаки. Женщины чаще носили вышитые башмаки и сапожки с сафьяновыми или суконными голенищами. Мужская обувь обычно не имела украшений, ее шили из дубленой и сыромятной кожи. В городах мужчины надевали кожаные башмаки, изготовленные в ремесленных мастерских. В сельских местностях мужчины носили чарыг — постолы из сыромятной кожи, верхняя часть которых была плетеной с завязками из шерстяного шнура.

Украшения в свою очередь дополняли костюм и ярко подчеркивали национальный характер одежды.

Материалом для изготовления ювелирных изделий были золото и серебро. Из драгоценных и полудрагоценных камней использовали бриллианты, алмазы, изумруды, яхонты, рубины, жемчуг, бирюзу, сердолик. Центрами производства ювелирных изделий были города Азербайджана: Баку, Гянджа, Шемаха, Шеки, Нахичевань, Шуша. Местные ювелиры снабжали население всеми видами ювелирных изделий. Из привозных изделий следует сказать о женских и мужских серебряных поясах с чернью — кямар, тогга — работы кубачинских мастеров. Азербайджанские женщины любили украшения и носили их в большом количестве.

Полный комплект украшений и драгоценностей той или иной женщины назывался имарят. Сюда входили самых разнообразных видов головные и шейные украшения, кольца, серьги и браслеты.

Авторы надеются, что настоящее издание поможет читателям создать себе определенное представление о богатстве, красоте и изяществе азербайджанской национальной одежды.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

1. Аристова Т. Ф., Курды Закавказья, М., 1966.
2. Гусейнов А. Н., Азербайджано-русские отношения XV—XVIII вв., Баку, 1963.
3. Гейдаров М. Х., Ремесленное производство в городах Азербайджана в XVII в., Баку, 1967.
4. Дворникова Н. А., Русские и украинские традиции в одежде населения северо-восточных районов Украины. — «Советская этнография», 1968, № 1.
5. Дворникова Н. А., Русские и украинские традиции в одежде населения бассейна р. Кубани (конец XIX — начало XX в.). — «Советская этнография», 1964, №- 1.
6. Измайлова А. А., О народной одежде населения юго-восточных районов Азербайджана. — «Известия АН АзССР. Серия общественных наук», № 4, 1964.
7. Каракашлы К. Т., Материальная культура азербайджанцев северо-восточной и центральной зон Малого Кавказа (историко-этнографическое исследование), Баку, 1964.
8. Кильчевская З. А., Азербайджанский женский костюм XIX века из селения Оджек Халданского района. — Сб. «Материальная культура Азербайджана», т. II, Баку, 1951.
9. Лобачева Н. П., К истории среднеазиатского костюма. — «Советская этнография», 1965, № 6.
10. Маслова Г. С., Изменение традиционного рязанского народного костюма за годы Советской власти. — «Советская этнография», 1966, № 5.
11. Маслова Г. С. Народная одежда русских, украинцев и белорусов в XIX — начале XX в. Восточнославянский этнографический сборник. — «Труды Института этнографии», т. XXXI, М., 1956.
12. «Народы Кавказа», сб., т. II, М., 1962.
13. Русайкина С. П., Народная одежда таджиков Гармской области Таджикской ССР. Среднеазиатский этнографический сборник (II). — «Труды Института этнографии», т. XLVII, М., 1959.
14. Студенецкая Е. Н., О современной народной одежде. — «Советская этнография», 1963, № 2.
15. Студенецкая Е. Н., Одежда народов Кавказа (О собирании материалов для кавказского историко-этнографического атласа). — «Советская этнография», 1967, № 3.
16. «Татары Среднего Поволжья и Приуралья», М., «Наука», 1967.
17. Эфендиев Р., Образцы материальной культуры Азербайджана, Баку, 1960.

СЛОВАРЬ УПОТРЕБЛЯЕМЫХ НАЗВАНИЙ АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ НАЦИОНАЛЬНОЙ ОДЕЖДЫ

- Архалыг — верхняя плечевая одежда; бывает женская, мужская и детская.
- Арахчын — тюбетейка — головной убор, носимый преимущественно мальчиками и мужчинами.
- Бахари — верхняя плечевая женская одежда — разновидность архалыга.
- Башмаг — обувь; бывает мужская, женская и детская.
- Джораб — вязаные шерстяные и шелковые носки, надеваемые мужчинами, женщинами и детьми во все времена года.
- Зянджиря — кружево, обычно употребляемое для украшения верхней женской одежды.
- Кейняк — верхняя женская рубаша.
- Кюляджа — верхняя женская плечевая одежда.
- Кюрдю — верхняя зимняя плечевая женская одежда.
- Кюрк — тулуп — верхняя зимняя плечевая мужская одежда.
- Лаббада — верхняя плечевая женская одежда.
- Лелюфяр — особый покрой рукава женского архалыга.
- Мяст — мужская мягкая обувь, носимая главным образом горожанами.
- Пехлеван шалвары — традиционная одежда борца.
- Рубенд — покрывало на лицо.
- Туман — верхняя юбка.
- Узун богаз гадын чекмяси — женские сапожки.
- Уст кейняйи — верхняя рубаша.
- Чахчур — верхняя поясная женская одежда, надеваемая при выходе из дома.
- Хорасан кюрдюси — верхняя зимняя плечевая женская одежда из замши. Безрукавка длиной до талии. Грудь и спина вышиты.
- Хорасан кюркю — верхняя зимняя плечевая мужская одежда из замши, с длинными рукавами и полами (тип тулупа).
- Чепкен — верхняя плечевая женская одежда.
- Чуха — верхняя плечевая одежда.
- Шябкулах — мужской ночной колпак.
- Эшмяк — верхняя плечевая утепленная женская одежда.

СПИСОК ИЛЛЮСТРАЦИЙ

1. Женский костюм
Тирмя, парча.
Баку. XIX век.
2. Женский костюм.
Парча.
Баку. XIX век.
3. Женский костюм.
Баку. XIX век.
4. Детский костюм.
Атлас, канаус.
Баку. Начало XX века.
- 5, 6. Детский костюм.
Парча.
Баку. XIX век.
7. Архалыг детский.
Бордовый атлас. Длина 37 см.
Баку. XIX век. [3161]
8. Уст кёйняк детская.
Клетчатый газ. Длина 39 см.
Баку. Начало XX века. [3911]
9. Архалыг женский.
Темно-зеленый бархат. Отделка золотым позументом и золотыми кружевами. Длина 75 см. Баку. XIX век. [4656]
10. Архалыг женский.
Тирмя. Длина 60 см.
Баку. XIX век. [3034]
11. Чепкен.
Рытый бархат, отделка бафтой.
Баку. XIX век. [2249]
12. Архалыг женский.
Черный бархат, вышивка гюлябатыном и цветными шелковыми нитками.
Баку. XVIII век. [3571]
13. Арахчын.
Тирмя, вышивка гюлябатыном и шелковыми нитками.
Высота 6 см, диаметр 20 см.
Баку. XIX век. [3223]
14. Арахчын.
Тирмя, вышивка гюлябатыном и шелковыми нитками.
Высота 6 см, диаметр 17 см.
Баку. XIX век. [4658]
15. Чуха.
Белое сукно, отделка золотым позументом. Длина 96 см.
Баку. XIX век. [1336]
16. Чуха.
Тирмя. Длина 95 см.
Баку. XIX век. [2003]
17. Пехлеван шалвары.
Синяя бумажная ткань, вышивка белыми хлопчатобумажными нитками.
Баку. XIX век. [746]
18. Пехлеван шалвары.
Синяя бумажная ткань, вышивка белыми хлопчатобумажными нитками.
Баку. XIX век. [746а]
19. Джораб.
Вязаные, шелковые.
Баку. XIX век. [5270]
20. Различные виды бафты ручной работы.
Баку — Шуша. XIX век. [4691, 3735, 2386]
21. Зянджиря.
Баку. XIX век. [4037]

22. Женский костюм.
Парча.
Шуша. XIX век.

23. Женский костюм.
Парча.
Шуша. XIX век.

24. Женский костюм.
Парча.
Шуша. XIX век.

25. Женский костюм.
Тирмя.
Шуша. XIX век.

26. Мужской костюм.
Сукно.
Шуша. XIX век.

27. Мужской костюм.
Сукно.
Шуша. XIX век.

28. Чепкен.
Парча, украшено золотым позументом. Длина 59 см.
Шуша. XIX век. [1721]

29. Рукав женского архалыга. Фрагмент.
Тирмя, вышивка стебельчатым швом.
Шуша. XIX век. [4522]

30. Рукав женского архалыга. Фрагмент.
Тирмя, вышивка стебельчатым швом.
Шуша. XIX век. [4522]

31. Архалыг женский.
Парча. Рукав лелюфяр. Длина 50 см.
Шуша. XIX век. [3475]

Принадлежал поэтессе Хуршид бану Натаван.

32. Туман.
Газ, отделка подола тесьмой.
Шуша. XIX век.
Принадлежала поэтессе Хуршид бану Натаван. [3477]

33. Туман.
Парча, подол обшит широкой бафтой. Длина 93 см.
Агджабеди. XIX век. [3230]

34. Рукав женского архалыга. Фрагмент.
Парча, рубаха из канауса.
Шуша. XIX век. [3365]

35. Чепкен.
Парча, края обшиты черной сатиновой бейкой.
Длина 50 см.
Шуша. XIX век. [1505]

36. Рукав чедкена. Фрагмент.
Бордовый бархат.
Шуша. XIX век. [5917]

37,38. Бахари.
Бордовый бархат, вышивка гюлябатыном, спиралью и блестками. Длина 80 см.
Шуша. XIX век. [2053]

39. Бахари. Фрагмент.
Бордовый бархат, вышивка гюлябатыном, спиралью и блестками.
Шуша. XIX век. [2053]

40. Рукав верхней женской рубахи.
Калаус. Длина 50 см.
Шуша. XIX век. [5272]

41. Бахари.
Темно-малиновый бархат, отделка узкой бафтой и бейкой из черного бархата. Длина 64 см.
Шуша. XIX век. [5919]

42. Кёйняк.
Красный канаус. Длина 55 см.

Шуша. XIX век. [4726]
 43. Архалыг женский.
 Тирмя, отделка золотым кружевом, бафтой и галуном.
 Длина 46 см.
 Шуша. XIX век. [3822]
 44. Чепкен.
 Тирмя, отделка золотым кружевом и бафтой.
 Длина 58 см.
 Шуша. XIX век.
 45. Кюрдю.
 Тирмя, отсрочило мехом хорька. Длина 55 см.
 Шуша. XIX век. [4405]
 46. Кюрдю.
 Тирмя, оторочено мехом хорька и бафтой. Длина 50 см.
 Шуша. XIX век. [3990]
 47. Кюрдю.
 Тирмя, оторочено мехом хорька и бафтой. Длина 49 см.
 Шуша. XIX век. [5880]
 48. Рубенд.
 Тирмя, обшито золотым кружевом. Размер: 69х 47 см.
 Шуша. XIX век. [2307]
 49. Зянджиря.
 Шуша. XIX век. [1724]
 50. Джораб.
 Шерсть.
 Шуша. XIX век. [3194]
 51. Башмаг.
 Вышивка бисером и гюлябатыном.
 Шуша. XIX век.
 Принадлежали поэтессе Хуршид бану Натаван. [4382]
 52. Башмаг.
 Вышивка бисером и гюлябатыном.
 Шуша. XIX век.
 Принадлежали поэтессе Хуршид бану Натаван. [3367]
 53. Кюрдю.
 Замша, вышивка шелковыми нитками. Длина 55 см.
 Гянджа. XIX век. [5911]
 54. Кюрдю.
 Замша, вышивка спинки шелковыми нитками.
 Длина 55 см.
 Гянджа. XIX век. [5911]
 55. Туман.
 Шелковый репс, отделка подола тирьмой. Длина 91 см.
 Гянджа. XIX век. [2639]
 56. Туман.
 Ситец. Длина 78 см.
 Казах. Начало XX века. [95]
 57. Архалыг детский.
 Тонкая белая шерсть. Длина 39 см.
 Казах. Начало XIX века.
 58. Мужской костюм.
 Хлопчатобумажная ткань.
 Гянджа. XIX век.
 59. Чуха.
 Домотканая черная шерсть. Отделка черным шелковым шнуром.
 Казах. XIX век.
 60. Узун богаз гадын чекмiasi.
 Коричневая кожа, союзка и пятка из зеленого сафьяна.
 Гянджа. XIX век. [643]
 61. Узун богаз гадын чекмiasi.
 Красное сукно, вышивка шелковыми нитками тамбурная, союзка и пятка зеленого сафьяна.
 Гянджа. XIX век. [2623]

62. Чарыг, джорабы.
Дубленая кожа, шерстяные джорабы, шнурки, сплетенные из шерсти.
Гянджа. XIX век. [1289]

63. Мяст.
Черная кожа.
Гянджа. XIX век. [85]

64. Башмаг, джорабы.
Обувь кожаная, джорабы шерстяные.
Гянджа. XIX век. [66]

65. Женский костюм.
Рытый бархат.
Нахичевань. Конец XIX века.

66. Женский костюм.
Тирмя, бархат.
Нахичевань. XIX век.

67. Рукав кюляджи. Фрагмент.
Тирмя, отделка золотым кружевом.
Нахичевань. XIX век. [1897]

68. Архалыг женский. Фрагмент
Рытый бархат, отделка золотым кружевом.
Длина 54 см.
Нахичевань. XIX век. [3712]

69. Туман. Фрагмент.
Красный бархат, вышивка бисером.
Нахичевань. XIX век. [4146]

70. Туман. Фрагмент.
Бордовый бархат, вышивка бисером и спиралью.
Нахичевань. XIX век. [4025]

71. Туман. Фрагмент. Малиновый бархат, вышивка бисером и спиралью.
Нахичевань. XIX век. [1589]

72. Туман. Фрагмент.
Атлас, вышивка спиралью, блестками и стекля русом.
Нахичевань. Начало XX века [5421]

73. Архалыг женский.
Красная парча, отделка бисером, блестками и золотым кружевом.
Нахичевань. XIX век. [1598]

74. Архалыг мужской. Шерсть. Нахичевань. Начало XX века. [5069]

75. Арахчын.
Вышивка гюлябатыном и шелковыми нитками.
Высота 5 см, диаметр 20 см.
Нахичевань. XIX век. [2566]

76. Кюляджа.
Лиловый бархат, вышивка бисером, спиралью и блестками. Длина 93 см.
Нахичевань. XIX век. [1584]

77. Женский костюм.
Камка.
Шемаха. XIX век.

78. Архалыг женский.
Черный атлас, отделка бафтой и мишурой. Длина 78 см.
Шемаха. XIX век. [2268]

79. Рукав архалыга. Фрагмент.
Черный атлас, отделка бафтой и мишурой.
Шемаха. XIX век. [2268]

80. Архалыг женский.
Тирмя, отделка золотым кружевом и бафтой.
Длина 48 см.
Шемаха. Начало XX века. [3145]

81. Женский костюм. Фрагмент.
Камка, рубаха из канауса.
Шемаха. XIX век. [4621]

82. Архалыг женский.
Бархат, отделка бафтой, золотым галуном и кружевом.

Длина 52 см.
Кюрдамир. XIX век. [4423]
83. Хорасан кюркю.
Замша, вышивка желтым шелком.
Длина 145 см.
Шемаха. XIX век. [2279]
84. Шябкулах.
Тирмя, вышивка джинаги.
Шемаха. XIX век. [2018]
85. Башмаг.
Вышивка гюлябатыном.
Баскал. XIX век.
86. Женский костюм.
Бархат, газ.
Шеки. XIX век.
87, 88. Детский костюм.
Шелковая ткань.
Шеки. Начало XX века.
89. Детский костюм.
Сукно.
Шеки. Начало XX века.
90. Эшмяк.
Тирмя, отделка золотым кружевом и мехом хорька.
Длина 60 см.
Шеки. Конец XIX века. [5795]
91, 92. Лаббада.
Бардовый бархат, отделка бейкой из ткани тирмя, золотыми кружевами и шнуром. Длина 82 см.
Шеки. XIX век. [3186]
93. Шябкулах.
Сукно, вышивка цветным шелковым тамбурным швом.
Шеки. XIX век. [1563]
94. Чахчур.
Темно-фиолетовый канаус. Длина 130 см.
Шеки. XIX век. [3014]
95. Архалыг мужской.
Бумажная ткань.
Шеки. Начало XX века. [1049]
96. Шалвар.
Домотканая шерсть. Длина 94 см.
Шеки. XIX век. [706 в]
97. Кюрк.
Шеки. XIX век. [707]
98. Чарыг, джорабы.
Обувь из дубленой кожи, джорабы шерстяные.
Шеки. Начало XX века. [710]
99. Чарыг.
Сыромятная кожа, плетеные шнурком.
Шеки. Начало XX века. [709]

AZERBAIJAN NATIONAL CLOTHING

Azerbaijan national clothing is an epitome of the lengthy and complex processes of development of the national material and spiritual culture. Clothing is bound up intimately with the nation's history; it reflects, more than any other element of material culture, the idiom of the nation and counts among its most stable ethnical characteristics. Clothing provides an ancillary source of evidence about the ethnogenesis, cultural and historic links, and interrelations of nations; it is affected by the nation's economic standard and geographic environment.

Reflected in the media of clothing are various ethnographic, historical and artistic distinctions of folk art which manifest themselves through certain forms of clothes, their embellishments, various styles in embroidery, weaving and knitting.

The present publication is planned to meet the interest of broad groups of readers who would like to learn more about the Azerbaijan national clothing and get familiar with some specimens of the 19-th - early 20-th century Azerbaijan national costume.

The album "Azerbaijan National Clothing" was compiled from a wealthy collection of folk clothes now on deposit at the ethnographic fund of the Azerbaijani History Museum, Academy of Sciences of the Azerbaijan Republic. The album's entries, borrowed from the collection, include sets and individual articles of male and female garments from various historic epochs and ethnographic areas in Azerbaijan. In some cases, costume fragments and details of decor will be also shown.

The collection of the Azerbaijan History Museum features a rich display of women's festive clothing, perhaps the most complete out of the collection's variegated arrays. Men's wear is available in lesser numbers, and children's wear is the most scarce group of exhibits. Accordingly, lesser space is devoted in the album to children's and men's wear. And it is for the first time ever that the exhibits of the ethnographic fund dealing with the Azerbaijan national clothing are included into a printed publication.

To give a more comprehensive picture of the wealth and beauty of women's attire of the time, clothing sets are presented in combination with jewelry pieces made by Azerbaijan craftsmen and deposited in the precious metals fund of the Azerbaijan History Museum, Academy of Sciences of the Azerbaijan Republic.

It should be noted that the present publication does not include the outer wear of smaller ethnical groups populating the territory of Azerbaijan.

Unfortunately, we have no specific evidence reflecting the case - history of Azerbaijan clothing. This gap is recompensed, to a certain extent, by including into the album the archeological finds unearthed in various parts of Azerbaijan.

Among the archeological finds dating to the epoch of early Bronze (3-d millenium B. C.) which were excavated on the territory of Azerbaijan, there are bronze awls and needles which make it clear that the ancient inhabitants of Azerbaijan sewed clothes for themselves.

Clay statuettes from Kiul-tepe (2-nd millenium B. C.) and Mingechaur (1-st millenium B. C), drawings on signet - rings also found in Mingechaur (5-th century B. C.) give some idea of the clothing styles at that time.

Excavations in the catacomb burials of the 5-6-th centuries A. D. in Mingechaur discovered remains of silk fabric. Another evidence pointing to the high standard of material culture of the ancestors of the Azerbaijan nation includes boot — shaped clay vessels and numerous precious - metal adornments (3-4-th centuries B. C).

Excavations in the sepulchre of the Shirvanshahs' palace (15-th century), after uncovering the grave, produced remnants of luxurious brocade and silk fabrics.

The abundance and cheapness of raw material in Azerbaijan provided favourable pre-conditions for the development in the Medieval towns of silk and wool weaving, on par with other kinds of weaving manufacture.

Ever since the 17-th century Azerbaijan became known as one of the chief silk-producing and silkworm-breeding areas in the Near East, while the province of Shirvan was the topmost producer of silk in Azerbaijan.

The town of Shemakha, together with the nearby settlements of Sherban, Aresh, Kabala, Jhevat, Agdash and some others, was yet another important area in Azerbaijan. This is what Adam Olcarius says: "Their (the Shemkhians' - authors) chief preoccupations are spinning, silk - and wool-weaving and various types of embroidery". Particularly well-known were the Shemakha-produced fabrics, like tafta (shemakheika), fata and darai. Shemakhian gold-weaven shawls and lacery ran extremely high in the popular demand.

Significant weaving centres were the towns of Gyandzha, Nakhichevan, Maraga, Mirand, Aresh and Ordubad. Of these, Gyandzha is worth mentioning as one of the foremost centres of silk-weaving craft.

Evliyah Chelebi (17-th century) said that Gyandzhian silk was fairly well-known. Among other preoccupations of Gyandzha inhabitants cotton fabric production was also of some importance.

The town of Tebriz was an area where textile manufacture was extremely diversified. It was especially famous for its high-quality velvet, satin, red calico and some others. Some of the Tebriz-produced fabrics were exported to foreign countries.

Crafty artisan-weavers in Nakhichevan produced in quantity various cheap, but nonetheless fine and good-quality cotton fabrics. Nakhichevan dyed chintz fabrics sold well also.

Therefore, in the 17-th century there existed in Azerbaijan a kind of specialization in textile production which persisted also in later years. Azerbaijan was a prolific producer of the following fabrics: zorbaft, brocade, satin, tafta, kanaus, kamka muslin, velvet, darai, makhud, shal, tirmya, various kinds of calico, and so on. Some of these had also

other names in the Azerbaijan colloquial language, like, for example, *gandzhi mana bakh* - look at me; *gebzhya quinduz* - day and night; *gendya dur-step aside-alyddym yandym* - I'm catching fire, *kuicha mana dar gyalir* - the street is too narrow for me, etc.

These fabrics were consumed by local population or exported to foreign countries.

Fabrics constitute one of the elements that make up the national culture. The peculiar design and choice of colours of a particular style in clothing help establish its national identity or to know a wearer within people from the same nation by the latter's social footing.

In Azerbaijan, the public demand for such fabrics as *kanaus mov*, *zorbaft*, *brockade*, *plush*, *velvet*, *tafta*, *fai*, *tirmya*, etc. was very high. While female clothes were made largely of silk and *velvet*, clothes for males required mainly *mackhud* - a locally-produced or imported fabric, and sometimes *shal* - a home-spun wool fabric. Underwear, male and female alike, was made of flax and cotton fabrics. Sometimes richer people used silk for their undershirts.

In the 19-th century Azerbaijan's chief silk producing towns were *Shemakha*, *Baskal*, *Gyandzha*, *Sheki*, *Shusha*, and some others. Here fabrics amazing in their finesse and beauty were produced, together with silk kerchiefs for women and *dzhedzhims*-silk strined fabrics.

A valuable source of data in studying clothes is provided by Medieval miniatures and works of applied art, particularly the murals of the *Sheki khan palace* (18-th century).

It is of interest, studying 19-th century Azerbaijan national costume while to regard the drawings from nature by V. V. Verestchagin and G. G. Gagarin, Russian artists who visited *Baku*, *Shemakha*, *Sheki*, *Gvandzh*, *Kazakh*, etc.

In prerevolutionary Azerbaijan there appeared to be several distinct historico-ethnographic zones. Of these, the largest ones were *Kuba-Khachmas*, *Apsheron*, *Lenkoran-Astara*, *Karabakh*, *Nakhichevan-Ordubad*, *Kutkashen-Vartashen*, *Sheki-Zakataly*, *Gyandzha*, *Shamkhor-Kazakh*.

Azerbaijan clothing was essentially the same throughout the above-mentioned zones which pointed unmistakably to their ethnical identity as a result of the common historic development. Minor differences between specific clothing styles in these zones represented, in effect, some local varieties of the single Azerbaijan national style.

Holiday and wedding garment were made usually of more expensive fabrics and had more decorations. Also, clothing emphasized family and age distinctions. There would be usually a noticeable difference between the costumes of an unmarried girl and a married woman. Young women preferred bright and loud colours, while the costumes of young girls and aged women had much fewer embellishments.

In common with female clothes, male garments were uniform, largely, throughout the above-mentioned historico-ethnographic zones. Nevertheless, they also reflected in a way the class identity of the wearer. Children's clothes, from the standpoint of their form, were identical to those worn by adults, but differed from the latter in their size and some other characteristics stemming from the age of the wearer.

The authors will describe only those elements of Azerbaijan national clothing which are represented in the album.

Azerbaijan female costume of the 19-th - 20-th centuries was made up of under - and outer garments, to be further subdivided into shoulder and waist articles.

Cuter female shoulder clothes included "*ust koeinek*" (outer gown), *arkhalyg*, *chepken*, *labbada*, *kyuladzha*, *kyurdyu*, *eshmyak*, *bakhari*. The outer waist female clothes, represented in the album as, include *tuman* (skirt) and *chakhchur*.

UST KOEINEK (GOWN) had a straight cut, in the absence of the shoulder seam. Its sleeve, straight and wide, was attached to the straight arm-hole; sometimes there were two or three folds on the sleeve near the shoulder. Sewn-in in the armpit was a *khizhdyak* of a fabric of a contrasting colour. The gown had only one button near the neck. The outer gown was executed either of *kanaus silk* or *poult-de-soie*. The collar cut, edges of the sleeves and the lap were lined with a *saryma* (lace). Attached to the lap in its front part were golden or silver coins, or *etelik* - golden stamped trinkets.

CHEPKEN was a popular kind of outer female shoulder garment to be worn on top of the gown. *Chepken* had a lining and fitted tightly to the figure. On both sides of the *chepken* there were *chapygs*, i. e. small side-flaps. A feature of the *chepken*, compared with other types of female outer wear, were long false sleeves with *elchek* in the end, *elchek* being a small cape shaped after the palm of the hand. These sleeves hung freely from the shoulders. Sometimes sleeve cuts had clasps all along their length. *Chepken* sleeves were lined with expensive silk fabrics of contrasting colours. *Chepken* decorations included tapes, gilt laccwork, etc.

One other variety of outer female shoulder clothes, no less common in Azerbaijan, was *arkhalyg*. There were various types of *arkhalygs*. They were provided with a lining, some of them waistlong, and fitted tightly to the figure, and had *baskas* of varying width attached to the waist. They could be executed either in folds or in small gathers. There were also straight, short *archalygs* without the waist line, with small flaps on the sides. Similarly, *archalyg* sleeves were of different cuts. Some of these were straight and long, while others were straight way down to the elbow and then took the form of a false sleeve and ended up in an *elchek*-cape which protruded somewhat beyond the palm. A third *arkhalyg* sleeve was the so-called *leliufyar*. Below the elbow such a sleeve winded into a broad bell. Attached to the cuff of the *leliufyar*-sleeve was a frill gathered into a fold. The *archalyg* collar-cut was, as a rule, very low, of the *kare* type, with straight or rounded corners. Also, there were *archalygs* with straight, non-meeting flaps without fastenings. Other types of *archalygs* were fastened in front with hooks or buttons. *Archalygs* were commonly sewn of velvet, *tirmya* and various brocade fabrics, and were lavishly decorated with various tapes, golden lacework, etc.

LABBADA had a quilted lining. Its front flaps never covered the breast but were tied up at the waist with a tape. Labbada was short and went somewhat below the waist, with chapyg-flaps on the sides. The sleeves were elbow-long and there was a cut in the armpit. Labbada was made of tirmya, velvet and various types of brocade, its flaps, collar and sleeves being richly decorated with tapes, golden lacework, etc.

ESHMYAK was a quilted female outer garment. Eshmyak flaps did not meet on the breast, sleeves were elbow-long and there was a cut in the armpit. Eshmyaks were made of tirmya and velvet, with the collar, lap and sleeves lined up with ferret fur. Similarly, there was a ferret-fur lining inside. The collar, sleeves and lap were decorated with lacework and various tapes.

KYURDYU was a quilted sleeveless jacket. The front flaps were non-meeting and had a cut on the sides. Kuirduis were made of tirmya and velvet, their collar, lap, cuts and armholes being lined up with ferret fur. One other usable kuirdui type, known as khorasan kuirdui, was brought in by pilgrims from the Near East. These were made of dark-yellow shamois and had silk-thread designs covering their entire surface.

BAKHARI was sewn up on a quilted lining. It fitted tightly to the figure as long as the waist, and had a back-lap attached to the waist with small gathers. In length, bakhari usually reached the hips, the sleeves being straight and elbow - long and the front flaps unbuttoned. Bakhary was made chiefly of velvet, with its lap, collar and sleeve edges adorned with various tapes, oblique beika of a contrasting fabric, golden lacework, etc.

KYULADZHA was an article of outer female wear, cut-off in the waist, with its flap attached to the waist with petty gathers. Kyuladzha had no fastenings, nor clasps. It was oftentimes knee-deep. Kuilyadzhaz were made of tirmyas and velvet, their collar, lap and waist-line being richly adorned with embroidery, golden and silver threads, beads, spangles, spiral, etc.

The outer waist garments of an Azerbaijan woman included an ankle-long tuman-skirt, with the exception perhaps of the Nakhichevan-Ordubad zone, where the skirts were short. Most women would wear five or six skirts at a time. The skirts worn between the outer and under-skirt were known as ara tuman, i. e. go —between skirts. All skirts were gathered at the waist into buizmya - petty gather, or gyrchyn - folds. Tuman bagi, a home-made plaited string of silk threads, was run through the skirt's hem. Both ends of the string ended at tassels made of colourful, silver and golden threads. The skirts of the type were made of diversified fabrics ranging from calico to the most expensive fabrics, including tirmya. The skirt's lap was most often decorated with golden and silver lacework, oblique beika of a different fabric, and also various tapes. In towns women, when going out, put on a chakhchur, a garment made up of two trouser legs each of which was gathered at the ankle into small frills in the form of a cuff to which socks of the same fabric were sewn up. Each chakhchur leg was independent, the chakhchur being made of various silk fabrics.

For adorning female outer wear, large varieties of home-and artisan-made bafta (tapes) were applied, like saryma, garageoz, zyandzhira and shahpesend (golden or silver lacework). Besides, gosa diuimya, hollow golden or silver embellishments of a budlike shape, were also a popular decoration style in Azerbaijan clothing.

They were attached all along the cut on the breast, while the lap of the gown was adorned with stamped golden or silver midakhy or eteklik of various shapes, together with golden coins known as imperials. To adorn female clothes with embroidery, it was customary to make use of quilyabatyn, i. e. golden or silver threads, beads, spangles, etc.

On top of arkhalys or chepken an Azerbaijan woman would wear kyamyyar, i. e. a golden or silver belt. Widely used in Azerbaijan were also broad leather belts with sewn-up silver coins and gilded buckle.

Out of female headwear, the most popular headgears were kelagaya, naz-nazy and oerpyak, kelagayas being produced mainly in Gyandzha, Shemakha and Sheki.

In some areas, women would put on under the kerchief an arakhchyn, a short hat with a flat bottom, and, in most cases, with sewn-up golden stamped trinkets.

Yashmak would be worn mainly by the women in town and nearby villages. A woman, before going out, was supposed to don on top of her clothes a yashmank or charchab which covered her from head to toe. Yashmak could be either a one-colour satin thing, or a checkered colourful piece made of locally produced silk. It was worn necessarily in combination with a rubend, a veil for the face with a fine net for the eyes.

National clothes for Azerbaijan men may be also divided into under - (next-to-skin) and outer garments, the latter being further subdivided into shoulder and waist clothes.

The outer male clothes of Azerbaijanis included ust keoiinyain (shirt), archalyg, chukha (shoulder garment) and shalvar (waist garment).

It should be noted that such a set of national clothing was common for nearly the whole territory of Azerbaijan, with minor local inclusions which had business to do, in particular, with shoulder garments.

There were two types of ust koeinek, i. e. outer male shirt: with a straight fastening in front in the middle, and a Russian-type shirt with a fastening moved off to one side. Both had a short stand-up stitched collar. They were fastened with small buttons out of silk lace or with hooks. Shirts were cut mainly of satin or satinet.

Outer male shoulder garment, or arkhalys, was cut-off in the waist into small gathers or a fold, its sleeves being straight and tapering way down. Arkhalys were made either single — or double-breasted, with short stitched stand-up collar which would be commonly buttoned up or hooked. Arkhalys clammed tight to the body until the waist, and were made of silk, cashmere, plush, repp, satin and cloth. On top of the arkhalys young people would put on leather belts - raiysh - or silver resettable belts - kyamyyar, while older men would wind their waists with a gurshag, an octangular piece of fabric about 4-6 meter in length. Gurshags were made of various fabrics, like tirmya, shall, brocade, etc.

One other type of male clothing was chukha. It was a cut-off article either folded or gathered at the waist. Chukha's breast remained open so that the archalyg could be seen from under it. A chukha was lined down to the waist with a cotton or silk fabric, and hooked or buttoned in the waist. There were two chukha types in Azerbaijan - vyaznyali chukha and chyarkhyazi chukha. The necessary attribute of vyaznyali chukha would be vyaznya - gazur - small bullet - pockets on both sides of the chest, which assumed with time a purely decorative significance. Gazys were then made of wood, and in the upper, above-pocket part they had small hoods out of gold or silver with niello or gilt. Sometimes there were golden or silver chains going up from the gazys to the point where they were connected with a rosette. The chukhas of the type had long and straight sleeves.

Chyarkhyazi chukha differed from vyaznya in having a cut in the sleeve and no gazys. Ended up at elehek - a rounded or tapering cape - and lined with fur, the chyarkhyazi chukha had false sleeves. In the lower part they had a full-length cut either fastened with little buttons or without them. Usually such sleeves were folded up to the elbow and tossed back behind the shoulders, or were hanging loosely. Chukha lengths varied. It could be long, sometimes as long as the ankles, or short, i. e. slightly below the knees. The chukhas were cut of makhud-cloth or shal - home-spun wool fabric. More often than not, they would be adorned with braids, golden laces and oblique beika of a contrasting colour.

The outer male waist garment was shalvar made up of two straight tapering trouser legs, with a triangular gore inserted into the groin seam. A shalvar was tied up in the waist with bagi - a plaited silk lace which was passed through the lifya. The laces were home-plaited, with fine tassels of golden or silver threads. Shalvar was sewn of shal - a home-spun fabric, and various manufactured fabrics.

Men's popular winter garment was kyurk - a sheepskin fur-coat with the fur turned inside, unclasped and with a collar. Kyurk was normally below the knee-length. Also, in towns and trading centers people would wear a khorassan kyurk — a fur-coat of yellow tanned skin with embroidered ornament. In the Azerbaijani highlands the herdsmen would wear a yapandzi a cloak felk.

Headgear was an essential element of Azerbaijan male clothing and had an outstanding significance as it was thought a disgrace to go bare-headed. The most popular headwear styles included fur hats of various shapes, like bukhara papag and chyarkazi papag of black, grey or brown astrakhan, shyalya papag of sheep wool commonly worn by herdsmen, etc. No less popular were arakhchyn — tirmya or silk skull-caps with diversified embroidery, not infrequently with golden threads. Older men, under a fur hat - papag - would wear also a tyasyak - small stitched skull-cap of white coarse calico. When going to bed, men would put on shyabkulakh, a tapering night-caps, stitched or embroidered, with a lining.

Widespread throughout Azerbaijan were jhorab - knitted socks. These were knitted of wool or silk threads, home-produced and home-dyed. Jhorabs were worn by men and women, both old and young. Azerbaijan jhorabs were remarkable for lavish ornamentation and bright colours. Their ornaments clearly recalled those of carpets, embroidery, printed cloths and fabrics. The socks were either knee-high or short, rising slightly above the ankles.

Azerbaijanis gave the full measure of appreciation to colourful Morocco shoes. Of these, the most common type of footwear for men and women were bashmag shoes. Women would wear mostly embroidered shoes or boots with Morocco or cloth-cut tops. Male shoes of the type usually had no decor and were made commonly of tanned or raw hides. Urban males wore leather shoes produced in artisan workshops. In rural areas men wore charykh - soft shoes of raw hides whose upper part was plaited and with ties of wool lace.

Decor made a valuable adjunct to the costume and added emphasis to the national character of Azerbaijan clothing which showed itself in ornamentation, material and execution techniques. The source material for jewelry decorations were gold and silver.

Out of precious and semi-precious stones, preference went to diamonds, emeralds, rubies, sapphires, pearls, turquoise, sard. Important jewelry centres were the Azerbaijan towns of Baku, Guandzha, Shemakha, Sheki, Nakhichevan, Shusha. Local jewellers provided all kinds of jewelry for the population. Of the imported articles, one is right mentioning female and male silver belts with niello - kyamyar, and togga articles manufactured by the Kubachin craftsmen.

Azerbaijan women liked decorations and wore them in quantity. A complete set of decorations and jewelry owned by a definite woman was known as imaryat. These included various kinds of head and neck decorations, rings, ear-rings and bracelets.

The specimens of Azerbaijan costume and decoration included in the album, constitute an element of the nation's cultural heritage that came about in the course of its time-long history. It is the authors' hope that the present publication will help the readers to form a definite idea of the wealth, beauty and finesse of the Azerbaijan national costume.

*The Album Is Compiled
and the Article Authored by*

*M. I. Atakisheva
M. A. Jhebrailova
V. M. Islamova*

*Consulting Artist
M. M. Ali-Sattar*

*General Editorship by
prof. P. A. Azizbekova*

Arkhalyg - outer shoulder garment for women, men and children.
 Arakhchyn - skull-cap — headgear worn mostly by men and boys.
 Bakhari - outer shoulder female garment; it is a variety of arkhalyg.
 Bashmag - footwear; may be male, female or children's.
 Jhorab - knitted woolen or silk socks worn by men, women and children throughout the year.
 Zandzhira - lacework usually worn as a decoration element of outer female garment.
 Koeinek - outer female garment - gown.
 Kyuladzha - outer female shoulder garment.
 Kyurdyu - outer female shoulder garment worn in winter.
 Khorasan kyurdyusi - outer shoulder female garment; tis made of shamois and worn in winter. Sleeveless vest, waist - long. Breast and back embroidered.
 Khorasan kyurkyu - outer shoulder male garment of shamois worn in winter with long sleeves and flaps.
 Kyurk - sheepskin coat - outer male shoulder garment worn in winter
 Lyabbada - outer shoulder female garment
 Myast - male soft shoes worn mostly by urban dwellers
 Pekhlevan shalvary - traditional wrestler's garment
 Rubend - veil for the face
 Tuman - outer skirt
 Uzunbogaz gadyn chekmesi - women's high boots
 Chakhchur - outer waist female garment worn by women outside the house.
 Chepken - outer shoulder female garment
 Chukha - outer shoulder garment
 Shyabkullakh - men's night cap
 Eshmyak - outer shoulder warm female garment
 Lelyafar - peculiar cut of the sleeve of women's arkhalyg

LIST OF COLOUR PLATES

1. Women's costume
Tirmya, brocade
Baku, 19-th century.
2. Women's costume
Brocade
Baku, 19-th century.
3. Women's costume
Baku, 19-th century.
4. Children's costume
Satin, kanaus
Baku. Early 20-th century.
- 5, 6. Children's costume
Brocade
Baku. Early 19-th century.
7. Children's archalyg
Vermillion satin. 39 cm in length
Baku, 19-th century. [3161]
8. Ust koeinek for children
Checkered gauze. In length 39 cm
Baku, early 20-th century. [3911]
9. Women's archalyg.
Dark-green velvet. Executed in golden lacework.
75 cm in length.
Baku. 19-th century. [4656]
10. Women's archalyg.
Tirmya. Length 60 cm
Baku. 19-th century. [3034]
11. Chepken
Poke velvet, bafta trimming
Baku, 19-th century. [2249]
12. Women's archalyg
Black velvet, guilyabatyn and coloured-silk embroidery
Baku. 18-th century. [3571]
13. Arakhchyn.
Tirmya, embroidery in guilyabatyn and silk threads.
Height 6 cm, diameter, 20 cm.
Baku. 19-th century. [3223]
14. Arakhchyn.
Tirmya, embroidery in guilyabatyn and silk threads.
Height 6 cm, diameter 17 cm.
Baku. 19-th century. [4658]
15. Chukha.
White cloth, trimming in golden braid. 96 cm in length
Baku. 19-th century. [1336]
16. Chukha.
Tirmya. 95 cm. in length.
Baku. 19-th century. [2003]
17. Pekhlevan shalvary.
Dark-blue cotton fabric, embroidery in white cotton threads.
Baku. 19-th century. [746]
18. Pekhlevan shalvary
Dark-blue cotton fabric, embroidery in white cotton threads.
Baku. 19-th century. [746 a]
19. Jhorab.
Silk knitting
Baku. 19-th century. [5270]
20. Various types of hand-made bafta.
Baku. Shusha. 19-th century. [4691, 3735, 2386]
21. Zandzhira (golden needlework embroidery)
Baku. 19-th century. [4037]

22. Women's costume.
 Brocade
 Shusha. 19-th century.

23. Women's costume.
 Brocade.
 Shusha. 19-th century.

24. Women's costume
 Brocade
 Shusha. 19-th century.

25. Women's costume
 Tirmya
 Shusha. 19-th century.

26. Men's costume
 Cloth
 Shusha. 19-th century.

27. Men's costume
 Cloth
 Shusha. 19-th century.

28. Chepken
 Brocade. Decorated with golden braid.
 59 cm in length
 Shusha. 19-th century. [1721]

29. Sleeve of women's archalyg.
 Fragment. Tirmya, embroidery with feather stitch.
 Shusha. 19-th century. [4522]

30. Sleeve of women's archalyg. Fragment.
 Tirmya, embroidery with feather stitch.
 Shusha. 19-th century

31. Women's archalyg
 Brocade. Lelyafar sleeve. Belonged to poetress Khurshid banu Nathavan.
 Length 50 cm.
 Shusha. 19-th century.

32. Tuman.
 Gauze. Lap trimming with tapes. Belonged to poetress Khurshid banu Nathavan.
 Shusha. 19-th century [3477]

33. Tuman.
 Brocade. Lap trimming with wide bafta. Length 93 cm.
 Agdzhabedi. 19-th century. [3230]

34. Sleeve of women's archalyg. Fragment.
 Brocade, shirt sleeve out of kanaus.
 Shusha. 19-th century. [3365]

35. Chepken
 Brocade, edges lined with black satinet beika. Length 50 cm.
 Shusha. 19-th century. [1506]

36. Chepken sleeve. Fragment.
 Purplish-red velvet
 Shusha. 19-th century. [5917]

37, 38. Bakhari.
 Purplish-red velvet, embroidery in guilyabatyn, spiral and spangles.
 86 cm in length.
 Shusha. 19-th century. [2053]

39. Bakhari. Fragment.
 Purplish-red velvet, embroidery in guilyabatyn, spiral and spangles.
 Shusha. 19-th century. [2053]

40. Slecvo of outer women's gown. Kanaus. 50 cm in length.
 Shusha. 19-th century. [5272]

41. Bakhari
 Dark-crimson velvet, trimming with narrow bafta and black velvet. Length 64 cm
 Shusha. 19-th century. [5919]

42. Koeinck.
 Red kanaus. 55 cm in length
 Shusha. 19-th century. [4726]

43. Women's archalyg
Tirmya, trimming with golden lacework, bafta and galoon.
46 cm in length
Shusha. 19-th century. [3822]

44. Chepken.
Tirmya, trimming with golden lacework and bafta.
58 cm in length
Shusha. 19-th century. [1713]

45. Kyurdyu
Tirmya, lined with ferret fur. Length 55 cm
Shusha. 19-th century. [4405]

46. Kyurdyu
Tirmya, lined with ferret fur and bafta. Length 50 cm
Shusha. 19-th century. [3990]

47. Kyurdyu
Tirmya, lined with ferret fur and bafta. Length 49 cm.
Shusha. 19-th century [5880]

48. Rubend
Tirmya, edged with golden lacework. Size: 69X47 cm
Shusha. 19-th century [2307]

49. Zandzhira
Shusha. 19-th century. [1724]

50. Jhorab.
Wool.
Shusha. 19-th century. [3194]

51. Bashmag.
Belonged to poetress Khurshid banu Nathavan
Shusha. 19-th century [4382]

52. Bashmag.
Embroidery in guilyabatyn and beads.
Belonged to poetress Khurshid banu Nathavan
Shusha. 19-th century. [3367]

53. Kyurdyu.
Chamois, embroidery in silk threads. Length 55 cm.
Gyandzha. 19-th century. [5911]

54. Kyurdyu.
Chamais, embroidery on the back in silk threads. 55 cm in length.
Gyandzha. 19-th century.

55. Tuman.
Silk, edged urth tirmya. 91 cm in length.
Gyandzha. 19-th century.

56. Tuman
Calico. 78 cm in length
Kazakh. Early 20-th century. [95]

57. Children's arkhalyg
Thin white wool. 39 cm in length
Kazakh. Early 19-th century. [4457]

58. Men's costume
Cotton fabric
Gyandzha. 19-th century

59. Chukha.
Home-spun black wool, trimming of black silk kanaus.
118 cm in length
Kazakh. 19-th century. [4008]

60. Uzun bogaz gadyn chekmesi
Brown leather, vamp and heel of green Morocco
Gyandzha. 19-th century. [643]

61. Uzun bogas gadyn chekmesi
Red cloth, embroidery in silk threads, chain-stitch, vamp and heel of green Morocco.
Gyandzha. 19-th century. [2623]

62. Charykh, jhorabs.
Tanned skin, wollen, knitted jhoraby

Gyandzha. 19-th century. [1289]
 63. Myast.
 Black leather
 Gyandzha. 19-th century. [85]
 64. Men's shoes, jhorabs.
 Leather footwear, woolen jhorabs
 Gyandzha. 19-th century. [66]
 65. Women's costume
 Poke velvet.
 Nakhichevan. Late 19-th century.
 66. Women's costume.
 Tirmya, velvet
 Nakhichevan, 19-th century
 67. Kyuladzha sleeve. Fragment.
 Tirmya, trimming of golden lacework
 Nakhichevan. 19-th century. [1897]
 68. Arkhalyg
 Fragment. Velvet, trimming of golden lacework.
 Length 54 cm
 Nakhichevan. 19-th century. [3712]
 69. Lap of the skirt. Fragment.
 Red velvet, embroidery in beads
 Nakhichevan. 19-th century. [4146]
 70. Tuman. Fragment
 Purplish-red velvet, embroidery in beads and spiral
 Nakhichevan. 19-th century. [4025]
 71. Tuman. Fragment
 Purplish-red velvet, embroidery in beads and spiral
 Nakhichevan. 19-th century. [1589]
 72. Tuman. Fragment
 Satin, embroidery in spiral, spangles and bugles
 Nakhichevan. Early 20-th century. [5421]
 73. Women's archalyg
 Red brocade, trimming of beads, spangles and golden lacework
 Nakhichevan. 19-th century. [1598]
 74. Men's archalyg
 Wool
 Nakhichevan. Early 20-th century. [5069]
 75. Arakhchyn
 Embroidery in guilyabatyn and silk threads
 Height 5 cm, diameter 20 cm
 Nakhichevan. 19-th century. [2566]
 76. Kyuladzha
 Lilac velvet, embroidery in beads, spiral and spangles.
 In length 93 cm
 Nakhichevan. 19-th century. [1584]
 77. Women's costume
 Kamka
 Shemakha. 19-th century.
 78. Women's arkhalyg
 Black satin, trimming of bafta and tinsel. 78 cm in length
 Shemakha. 19-th century. [2268]
 79. Sleeve of women's arkhalyg. Fragment
 Black satin, trimming of bafta and tinsel
 Shemakha, 19-th century. [2268]
 80. Women's arkhalyg
 Tirmya, trimming of golden lacework and bafta.
 48 cm in length
 Shemakha. Early 20-th century. [3145]
 81. Women's costume. Fragment
 Chepken of kamka and shirt of kanaus
 Shemakha, 19-th century. [4621]

82. Women's arkhalyg
Velvet, trimming of bafta, goldem galoon and lace.
52 cm in length
Kyurdamir. 19-th century

83. Khorasan kyurkyu.
Chamois, embroidery in silk threads yellow colour.
145 cm in length
Shemakha, 19-th century. [2279]

84. Shyabkullakh.
Tirmya, jhinagi embroidery
Shemakha, 19-th century. [2018]

85. Bashmag
Guilyabatyn embroidery.
Bascal. 19-th century. [1486]

86. Women's costume
Velvet, gauze
Sheki, 19-th century.

87, 88. Children's costume.
Silk fabric
Sheki. Early 20-th century.

89. Children's costume
Cloth
Sheki. Early 20-th century.

90. Eshmyak
Tirmya, trimming of golden lacework and fur of ferret
60 cm in length
Sheki. Late 19-th century. [5795]

91, 92. Lyabbada
Purplish-red velvet, trimming of beika out of tirmya fabric, golden lacework and lace. 82 cm in length
Sheki, 19-th century. [3186]

93. Shyabkullakh
Cloth, embroidery in cloloured silk treads with chain-stitch
Sheki, 19-th century. [1563]

94. Chakhchur
Dark-violet kanaus 130 cm in length
Sheki, 19-th century. [3014]

95. Men's arkhalyg.
Cotton cloth.
Sheki. Eearly 20-th century. [1049]

96. Shalvar
Home-spun wool. 94 cm in length
Sheki, 19-th century. [706 c]

97. Kyurk
Sheki, 19-th century. [707]

98. Chaykh, jharaby
Footwear made of tanned skin, wollen jhorabs.
Sheki, village Nidzh. Early 20-th century. [710]

99. Charykh
Leather, strings of plaited laces.
Sheki. Early 20-th century. [709]

BAKİ

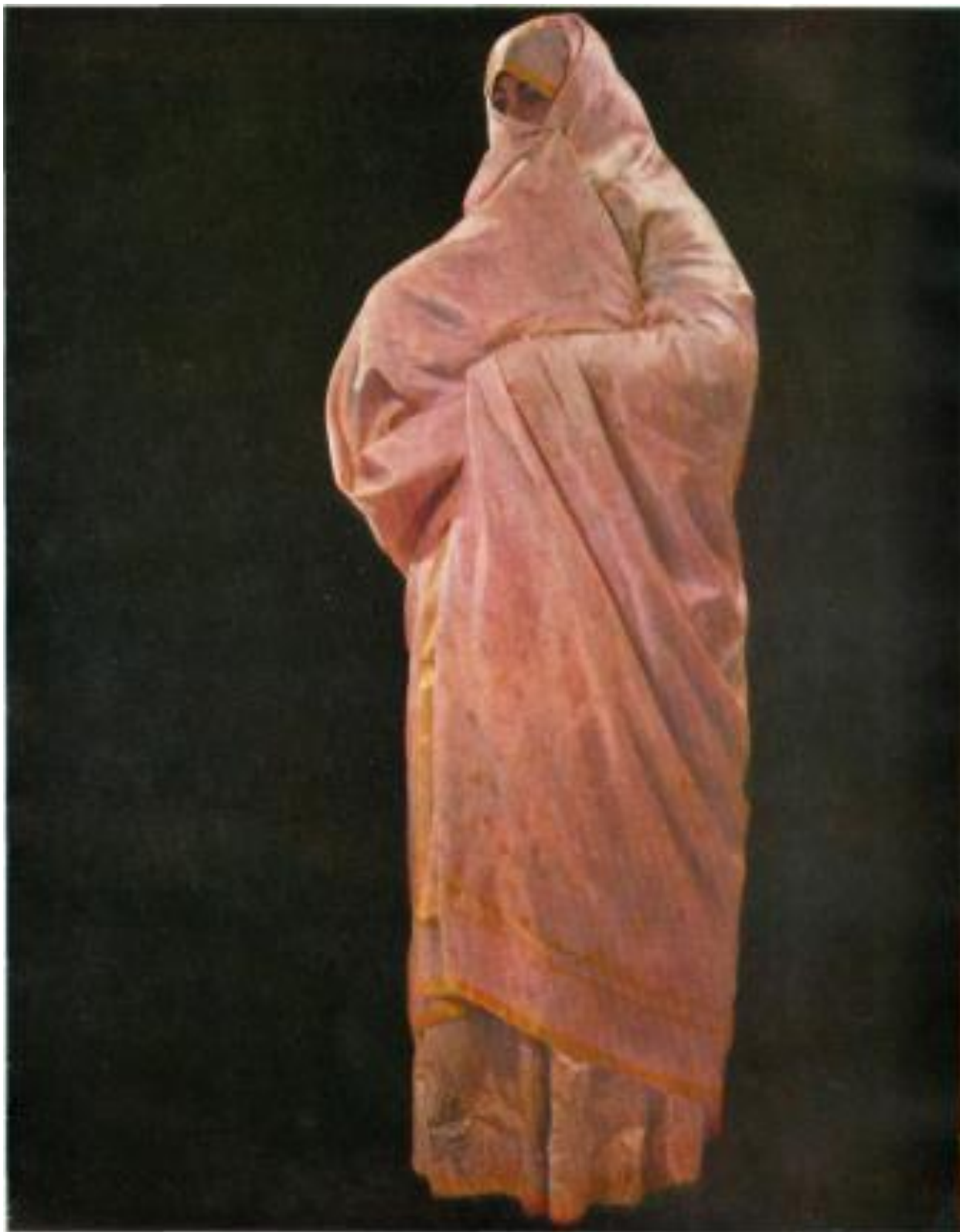
БАКУ

1. Qadın geyimi. Bakı. XIX əsr.
Женский костюм. Баку. XIX век.

2. Qadın geyimi. Bakı. XIX əsr.
Женский костюм. Баку. XIX век.

3. Qadın geyimi. Bakı. XIX əsr.
Женский костюм. Баку. XIX век.

4. Uşaq geyimi. Bakı. XX əsrin əvvəli.
Детский костюм. Баку. Начало XX века.

5. Uşaq geyimi. Bakı. XIX əsr.
Детский костюм. Баку. XIX век.

6. Uşaq geyimi. Bakı. XIX əsr.
Детский костюм. Баку. XIX век.

7. Uşaq arxalığı. Bakı. XIX əsr.
Архалыг детский. Баку. XIX век.

8. Uşaq üst köynəyi. Bakı. XX əsrin əvvəli.
Уст кёйняк детская. Баку. Начало XX века.

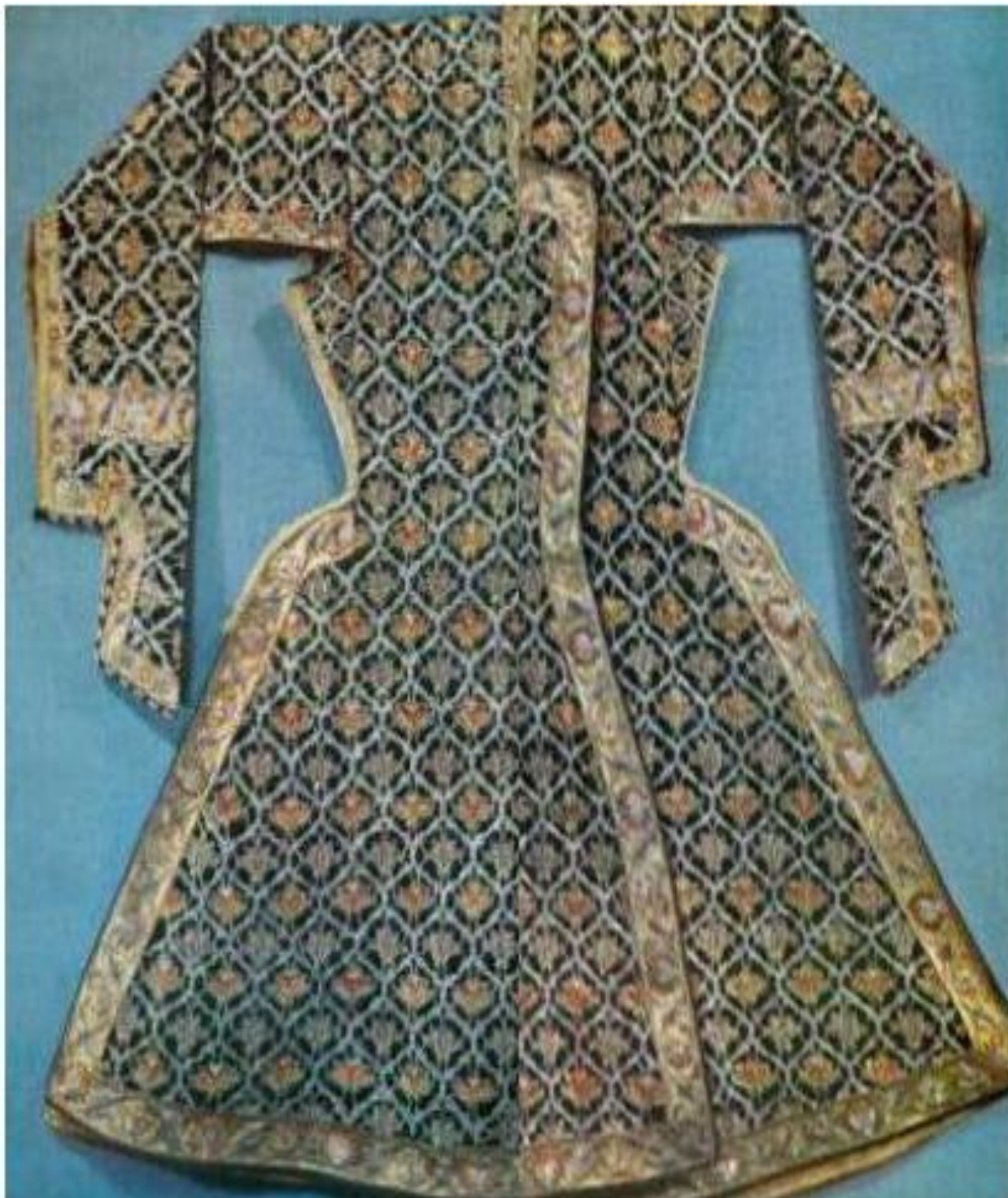
9. Qadın arxalıği. Bakı. XIX əsr.
Архалыг женский. Баку. XIX век.

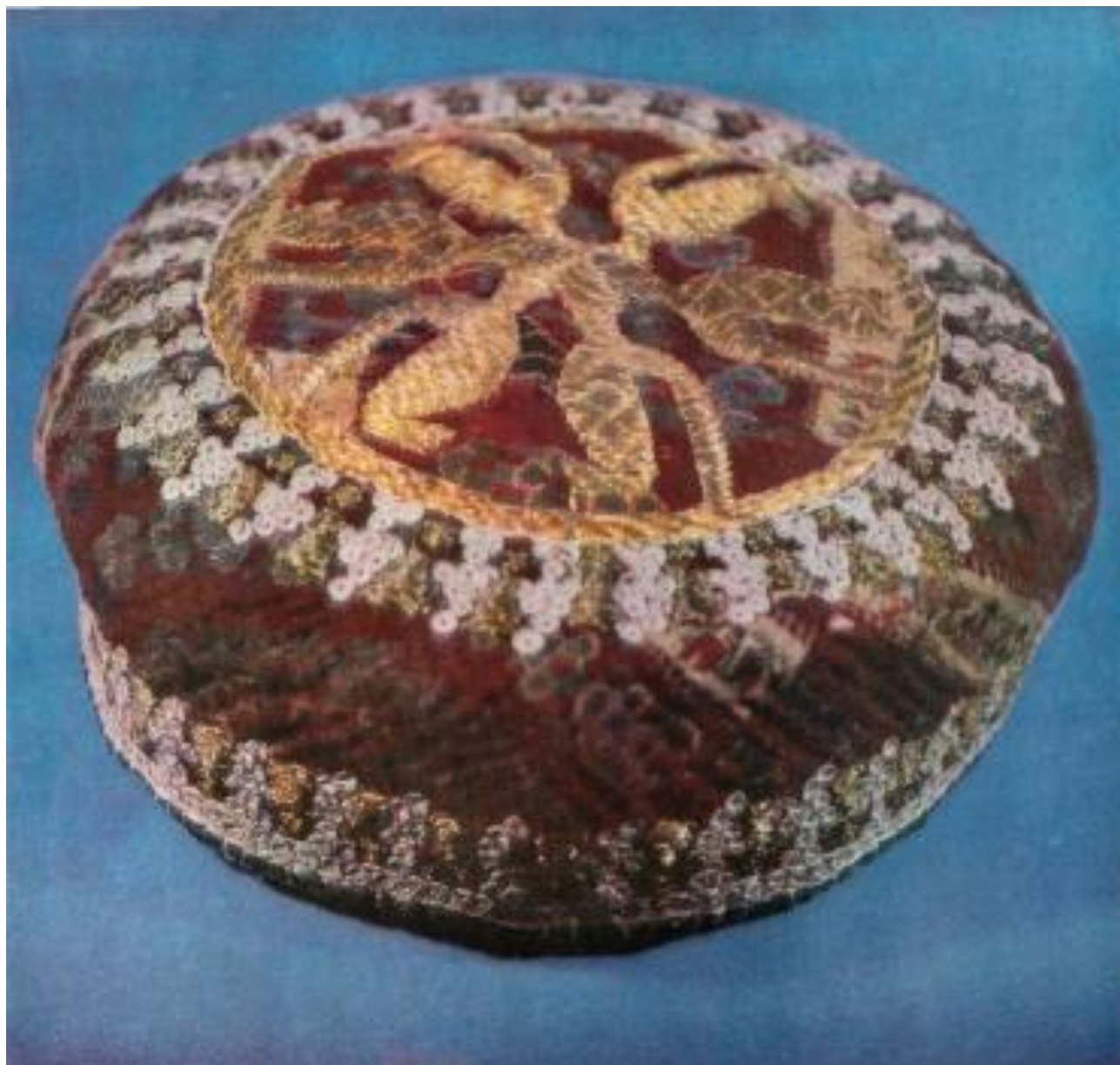
Qadın arxalıği. Bakı. XIX əsr.
Архалыг женский. Баку. XIX век.

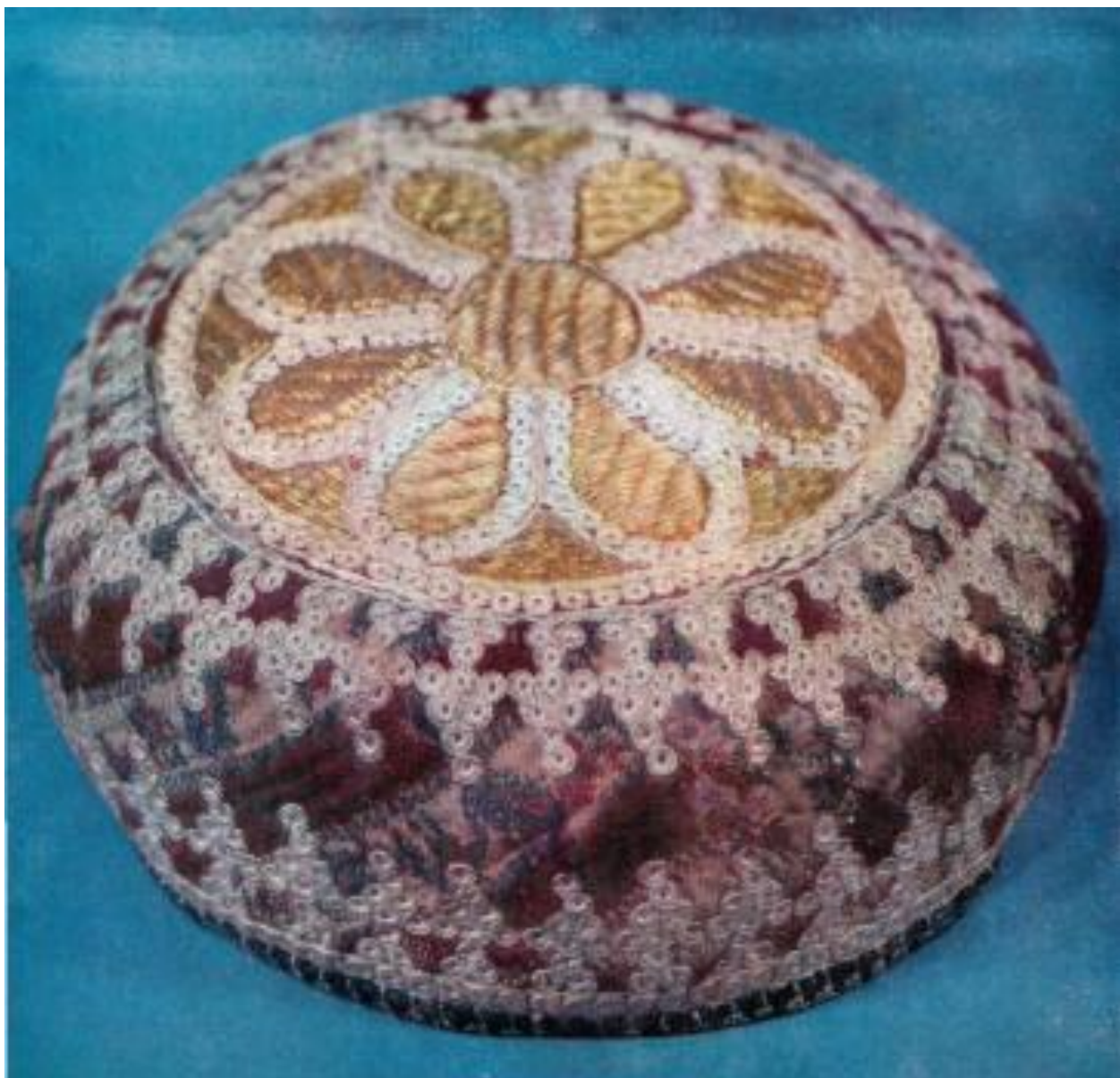
11. Şərkəp. Bakı. XIX əsr.
Чепкен. Баку. XIX век.

12. Qadın arxalı. Bakı. XVIII əsr.
Архалыг женский. Баку. XVIII век.

13. Агахчин. Баки. XIX əsr.
Арахчин. Баку. XIX век.

14. Агахҫын. Ваки. XIX ғәср.
Арахчын. Баку. XIX век.

15. Çuxa. Bakı. XIX əsr.
Чуха. Баку. XIX век.

16. Çuxa. Bakı, XIX əsr.
Чуха. Баку. XIX век.

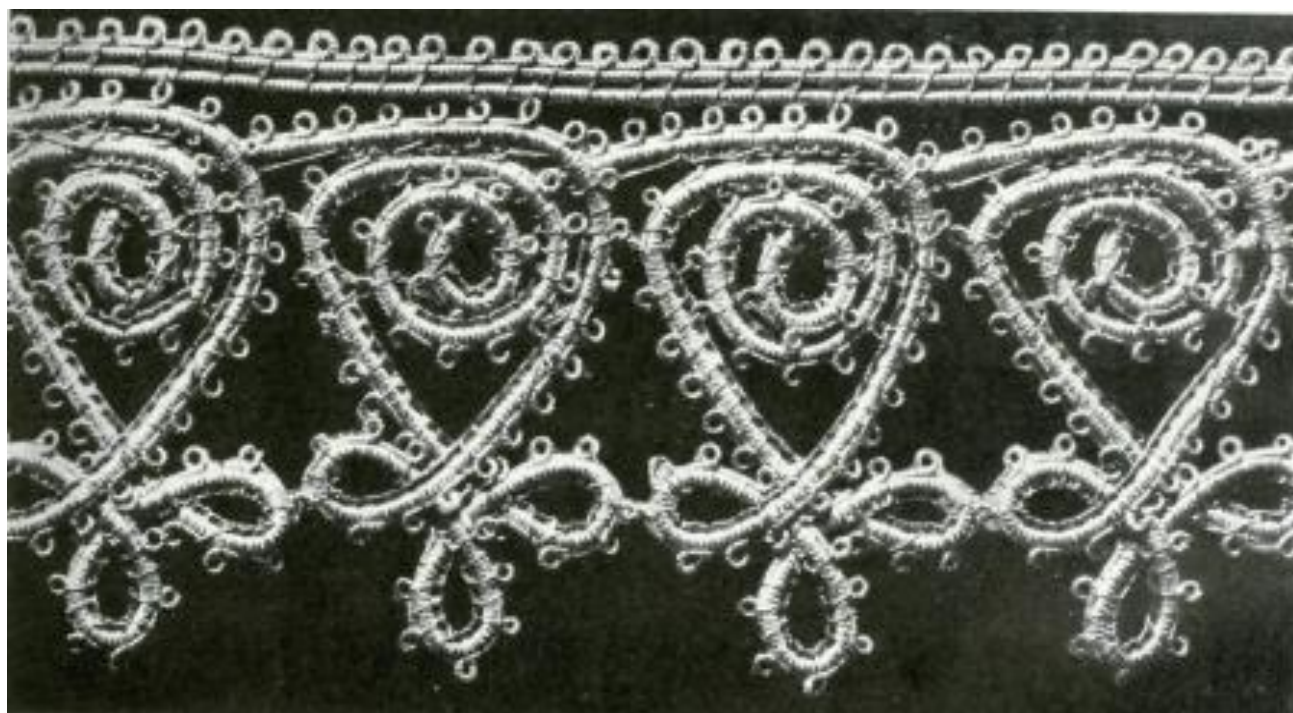
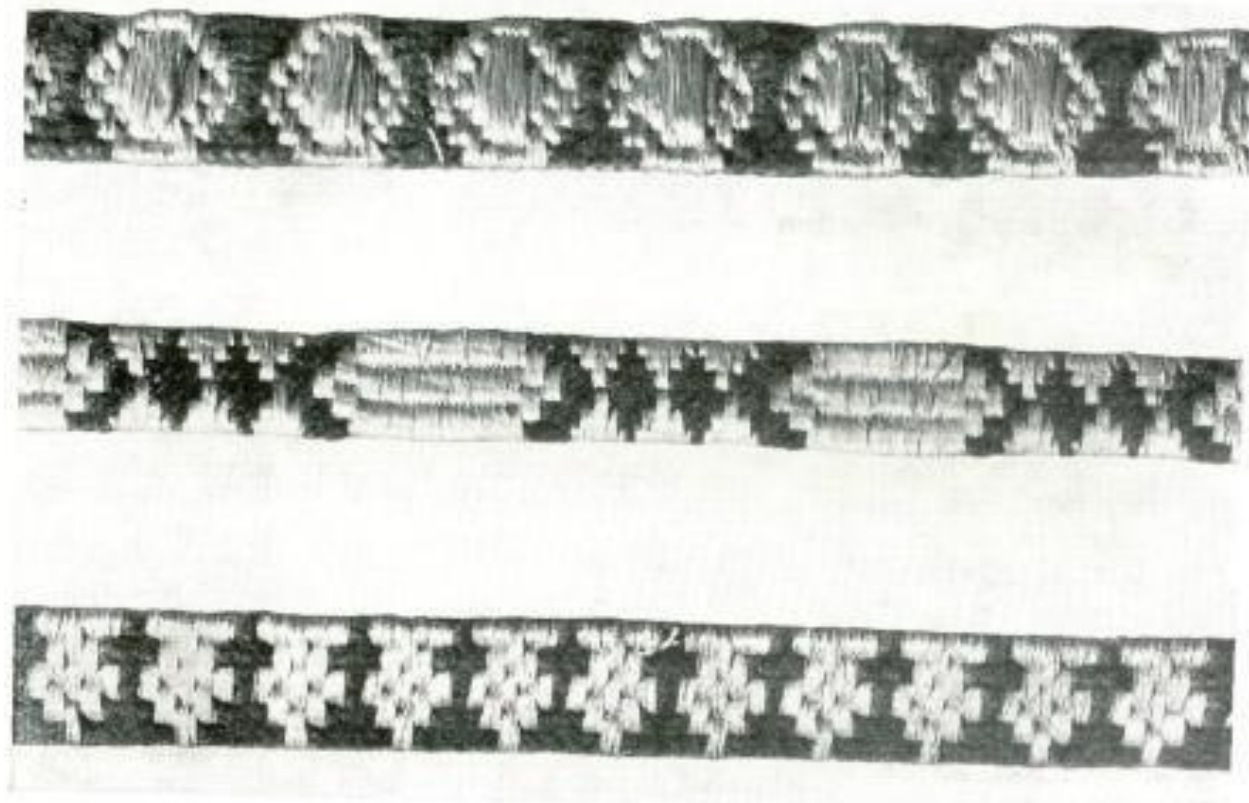
17. Pəhləvan şalvarı. Bakı. XIX əsr.
Пехлеван шалвары. Баку. XIX век.

18. Pəhləvan şalvarı. Bakı. XIX əsr.
Пехлеван шалвары. Баку. XIX век.

19. Corab. Bakı. XIX əsr.
Джораб. Баку. XIX век.

20. Müxtəlif baftalar. Bakı — Şuşa. XIX əsr.
Различные виды бафты ручной работы. Баку — Шуша. XIX век.

21. Zəncirə. Bakı. XIX əsr.
Зянджиря. Баку. XIX век.

QARABAĞ

КАРАБАХ

22. Qadın geyimi. Şuşa. XIX əsr.
Женский костюм. Шуша. XIX век.

23. Qadın geyimi. Şuşa. XIX əsr.
Женский костюм. Шуша. XIX век.

24. Qadın geyimi. Şuşa. XIX əsr.
Женский костюм. Шуша. XIX век.

25. Qadın geyimi. Şuşa. XIX əsr.
Женский костюм. Шуша. XIX век.

26. Kişi geyimi. Şuşa. XIX əsr.
Мужской костюм. Шуша. XIX век.

27. Kişi geyimi. Şuşa. XIX əsr.
Мужской костюм. Шуша. XIX век.

28. Çərkən. Şuşa. XIX əsr.
Чечкен. Шуша. XIX век.

29. Qadın arxalığının qolu. Şuşa. XIX əsr.
Рукав женского архалыга. Фрагмент. Шуша. XIX век.

30. Qadın arxalıgının qolu. Şuşa. XIX əsr.
Рукав женского архалыга. Фрагмент. Шуша. XIX век.

31. Qadın arxalıği. Şuşa. XIX əsr.
Архалыг женский. Шуша. XIX век.

32. Tuman. Şuşa. XIX əsr.
Туман. Шуша. XIX век.

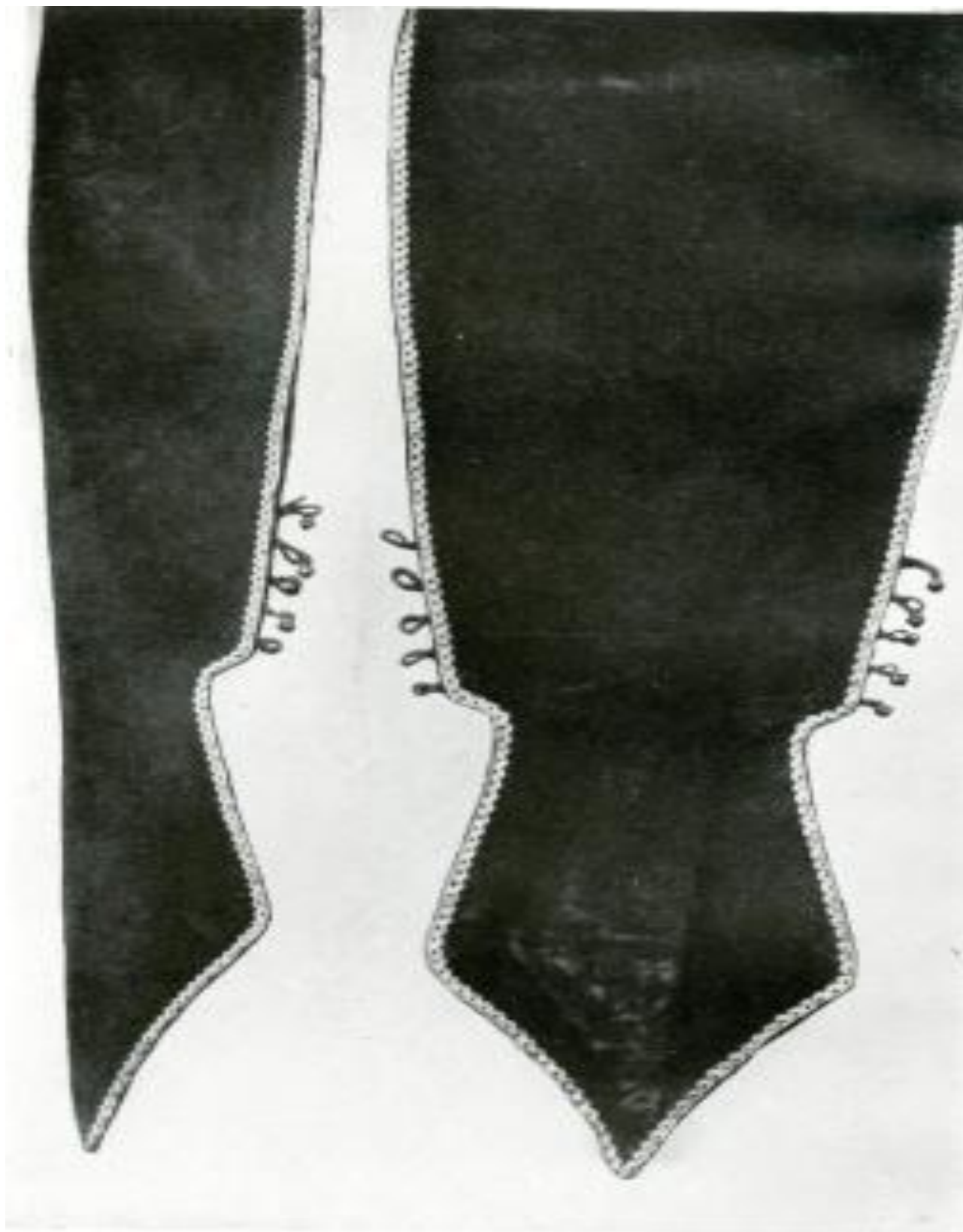
33. Tuman. Ağcabədi. XIX əsr.
Туман. Агджабеди. XIX век.

30. Qadın arxahlygının qolu. Şuşa. XIX əsr.
Рукав женского архальга. Фрагмент. Шуша. XIX век.

35. Çərkən. Şuşa. XIX əsr. Чепкен.
Шуша. XIX век.

36. Сәркәп qolu. Fragment. Şuşa. XIX əsr.
Рукав чедкена. Фрагмент. Шуша. XIX век.

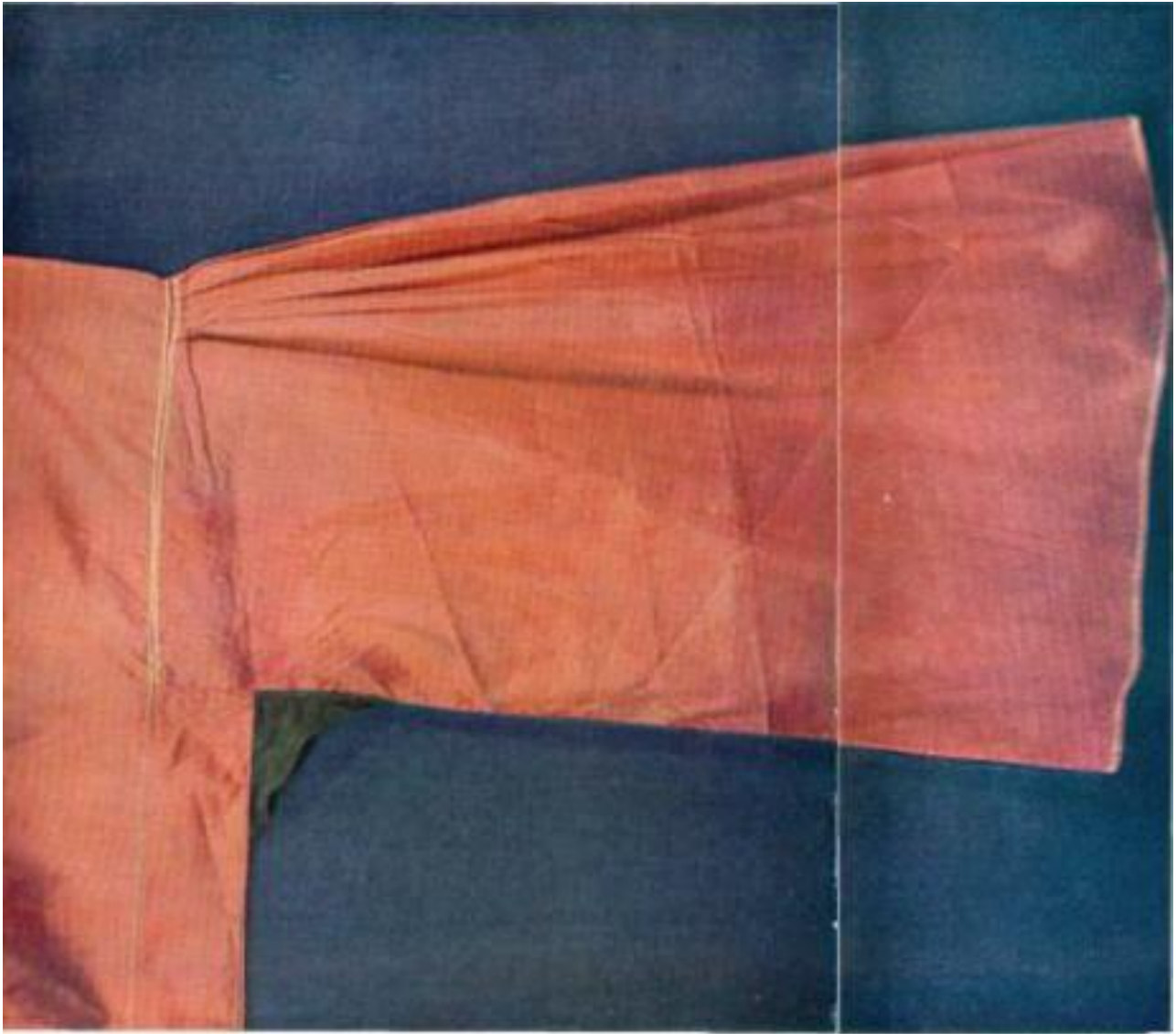
37. Baharı. Şuşa. XIX əsr.
Бахари. Шуша. XIX век.

38. Bahari. Şuşa. XIX əsr.
Бахари. Шуша. XIX век.

39. Baharı. Fragment. Şuşa. XIX əsr.
Бахари. Фрагмент. Шуша. XIX век.

40. Qadın üst köynəyinin qolu. Şuşa. XIX əsr.
Рукав верхней женской рубахи. Шуша. XIX век.

41. Baharı. Şuşa. XIX əsr.
Бахари. Шуша. XIX век.

Кӱпнӧк. Шуга. XIX ӧсг.
Кӱйнийак. Шуша. XIX век.

43. Qadın arxalıği. Şuşa. XIX əsr.
Архалыг женский. Шуша. XIX век.

44. Çərkən. Şuşa. XIX əsr.
Чепкен. Шуша. XIX век.

45. Kürdü. Şuşa. XIX əsr.
Кюрдю. Шуша. XIX век.

46. Kürdü. Şuşa. XIX əsr.
Кюрдю. Шуша. XIX век.

45. Kürdü. Şuşa. XIX əsr.
Кюрдю. Шуша. XIX век.

48. Rübənd. Şuşa. XIX əsr.
Рубенд. Шуша. XIX век.

49. Zəncirə. Şuşa. XIX əsr.
Зянджиря. Шуша. XIX век.

50. Corab. Şuşa. XIX əsr.
Джораб. Шуша. XIX век.

51. Başmaq. Şuşa. XIX əsr.
Башмаг. Шуша. XIX век.

52. Başmaq. Şuşa. XIX əsr.
Башмаг. Шуша. XIX век.

GƏNCƏ-QAZAX

ГЯНДЖА-КАЗАХ

53. Kürdü. Gəncə. XIX əsr.
Кюрдю. Гянджа. XIX век.

54. Kürdü. Гәңсә. XIX əsr.
Кюрдю. Гянджа. XIX век.

55. Туман. Гәңсә. XIX әср.
Туман. Гянджа. XIX век.

56. Tuman. Qazax. XX əsrin əvvəli.
Туман. Казах. Начало XX века.

57. Uşaq arxalığı. Qazax. XIX əsrin əvvəli.
Архалыг детский. Казах. Начало XIX века.

58. Kişi geyimi. Gəncə. XIX əsr.
Мужской костюм. Гянджа. XIX век.

59. Чуха. Qazax. XIX əsr.
Чуха. Казах. XIX век.

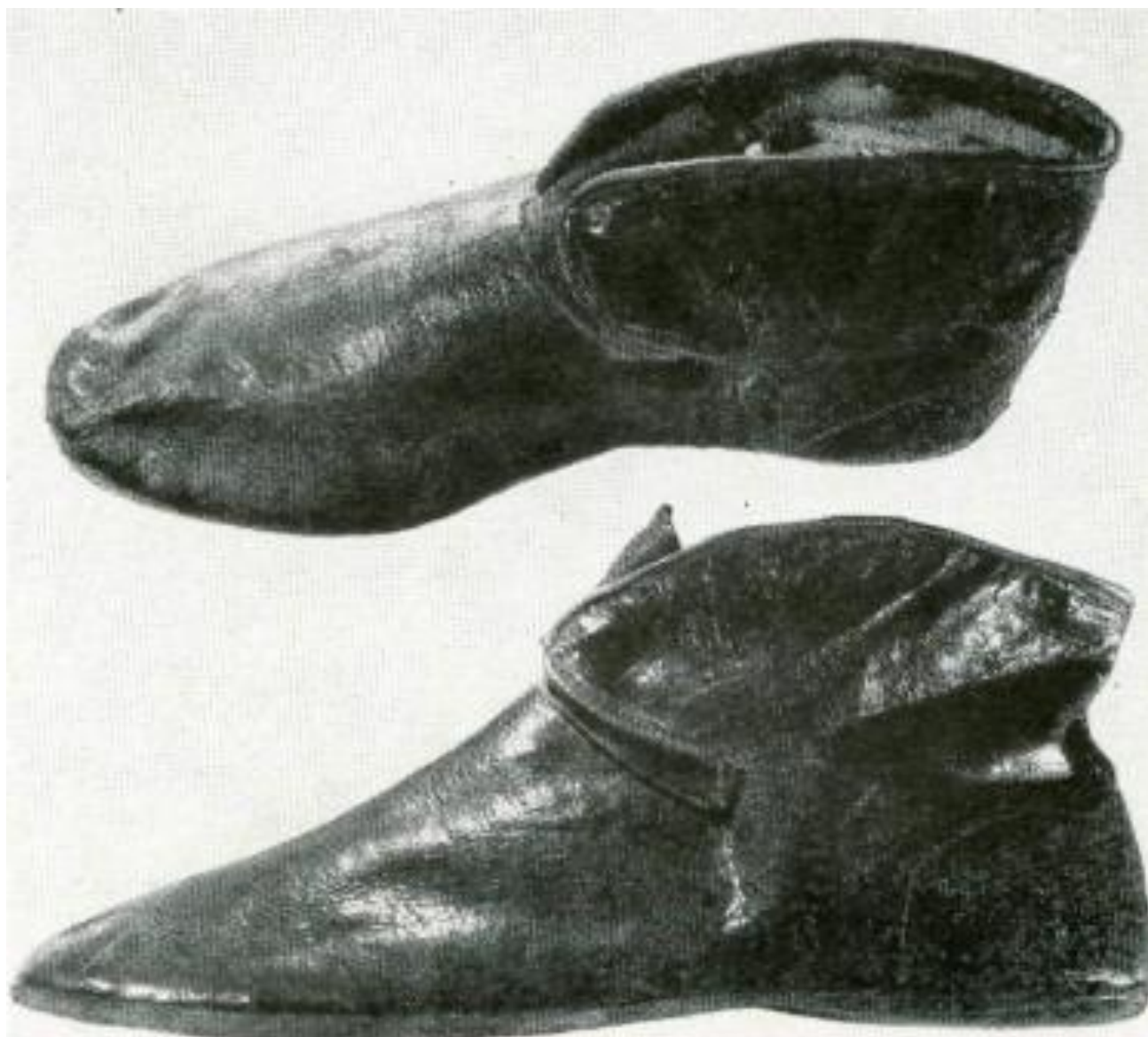
60. Uzunboğaz qadın çəkməsi. Gəncə. XIX əsr.
Узун богаз гадын чекмяси. Гянджа. XIX век.

60. Uzunboğaz qadın çəkməsi. Gəncə. XIX əsr.
Узун богаз гадын чекмяси. Гянджа. XIX век.

62. Çarığ, sorab. Гәңсә. XIX әsr.
Чарыг, джорабы. Гянджа. XIX век.

63. Мәст. Гәңсә XIX әср.
Мяст. Гянджа. XIX век.

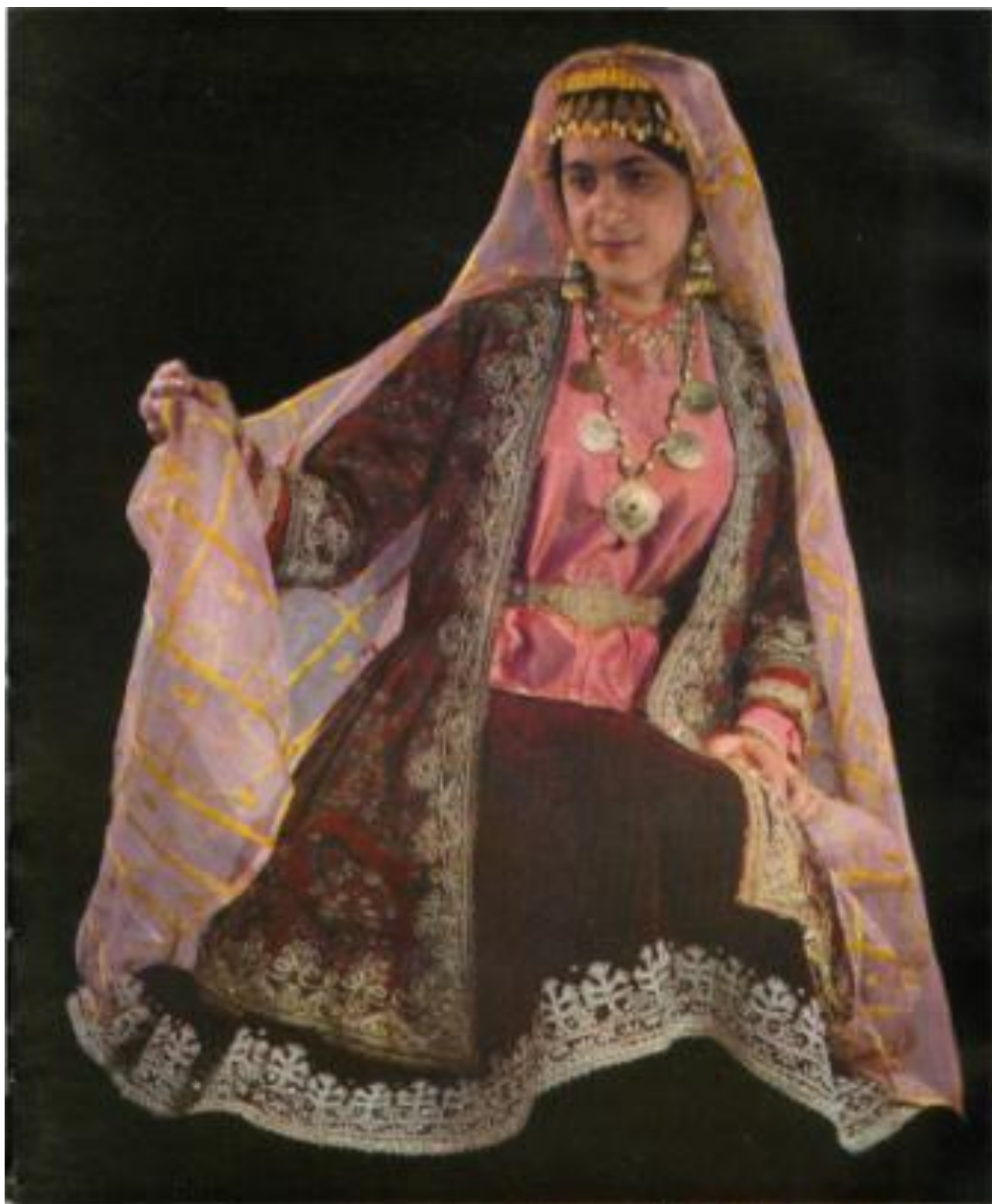

64. Kişi başmağı, corab. Gəncə. XIX əsr.
Башмаг, джорабы. Гянджа. XIX век.

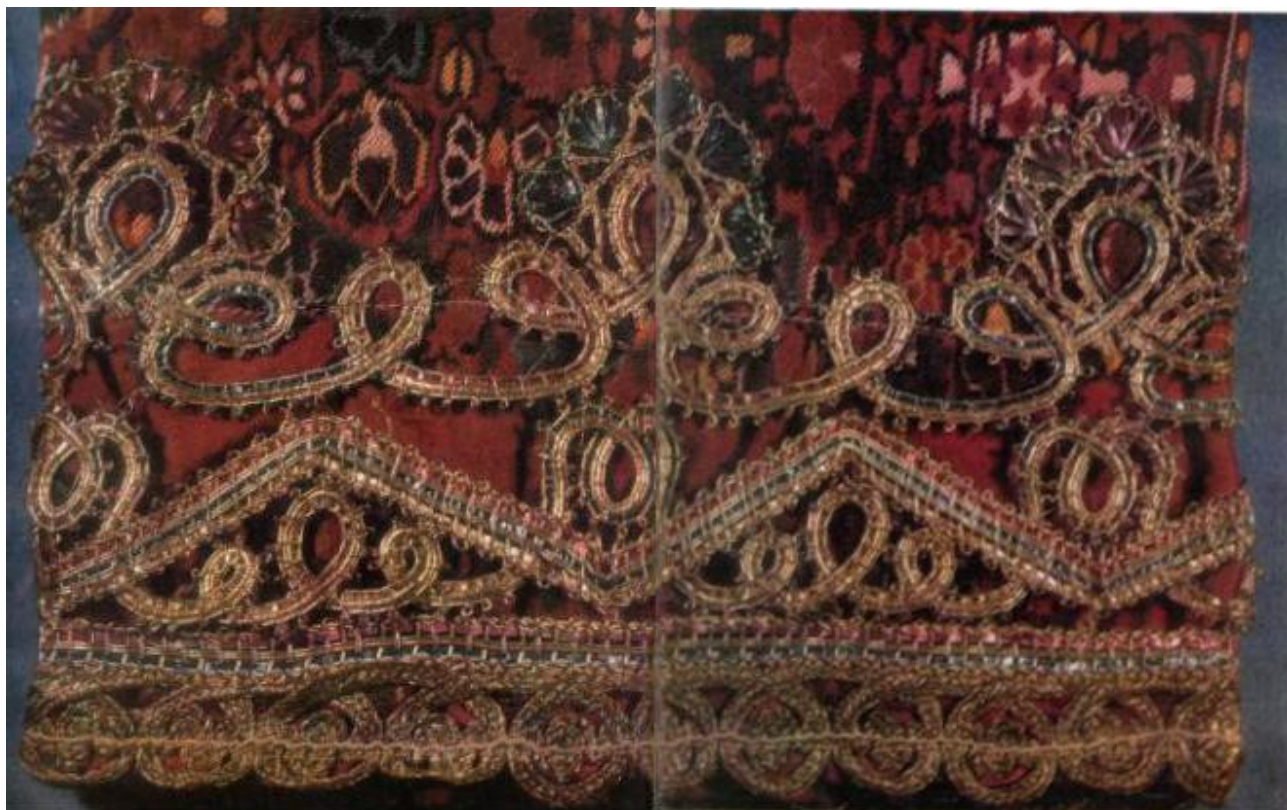
NAXÇIVAN
НАХИЧЕВАНЬ

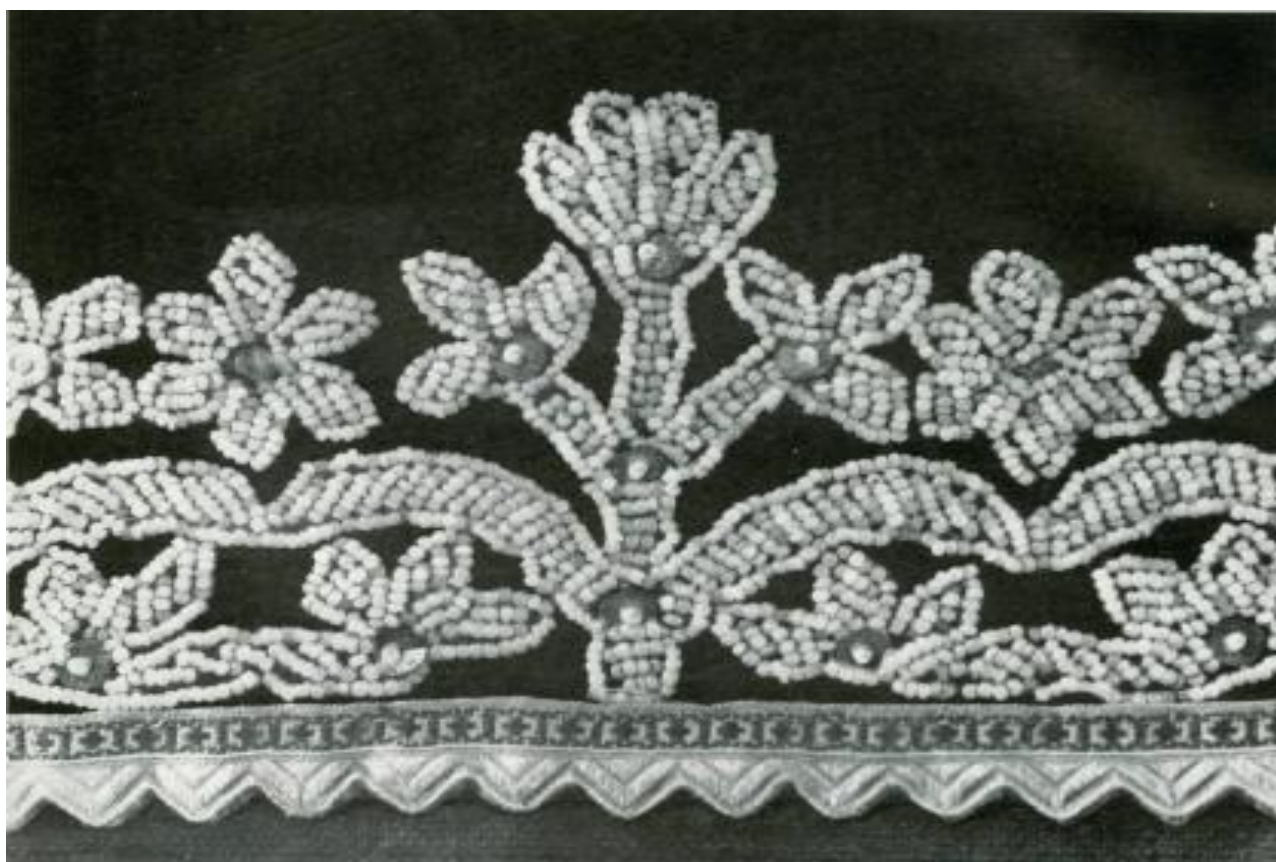
65. Qadın geyimi. Naxçıvan. XIX əsrin sonu.
Женский костюм. Нахичевань. Конец XIX века.

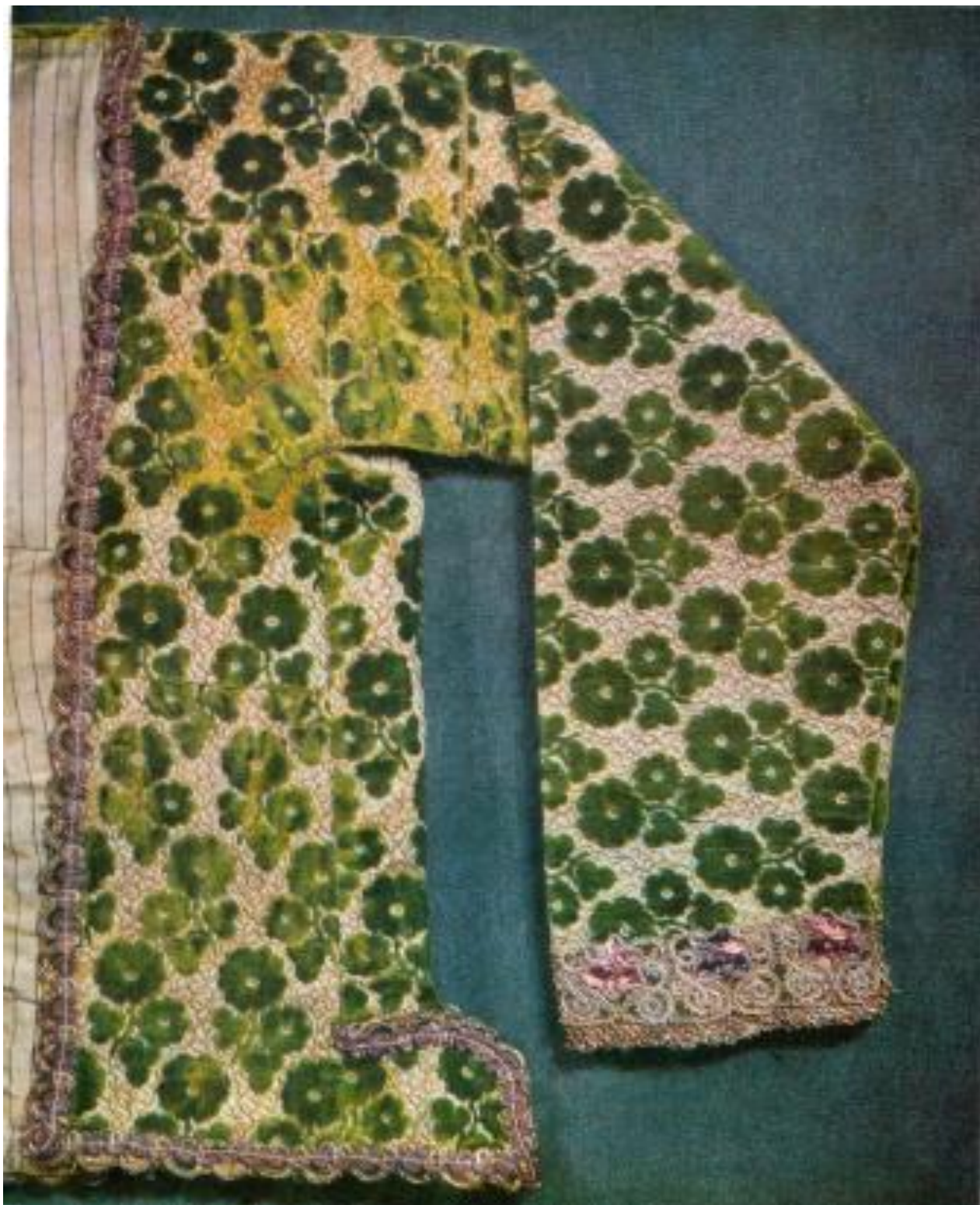
66. Qadın geyimi. Naqçıvan. XIX əsr.
Женский костюм. Нахичевань. XIX век.

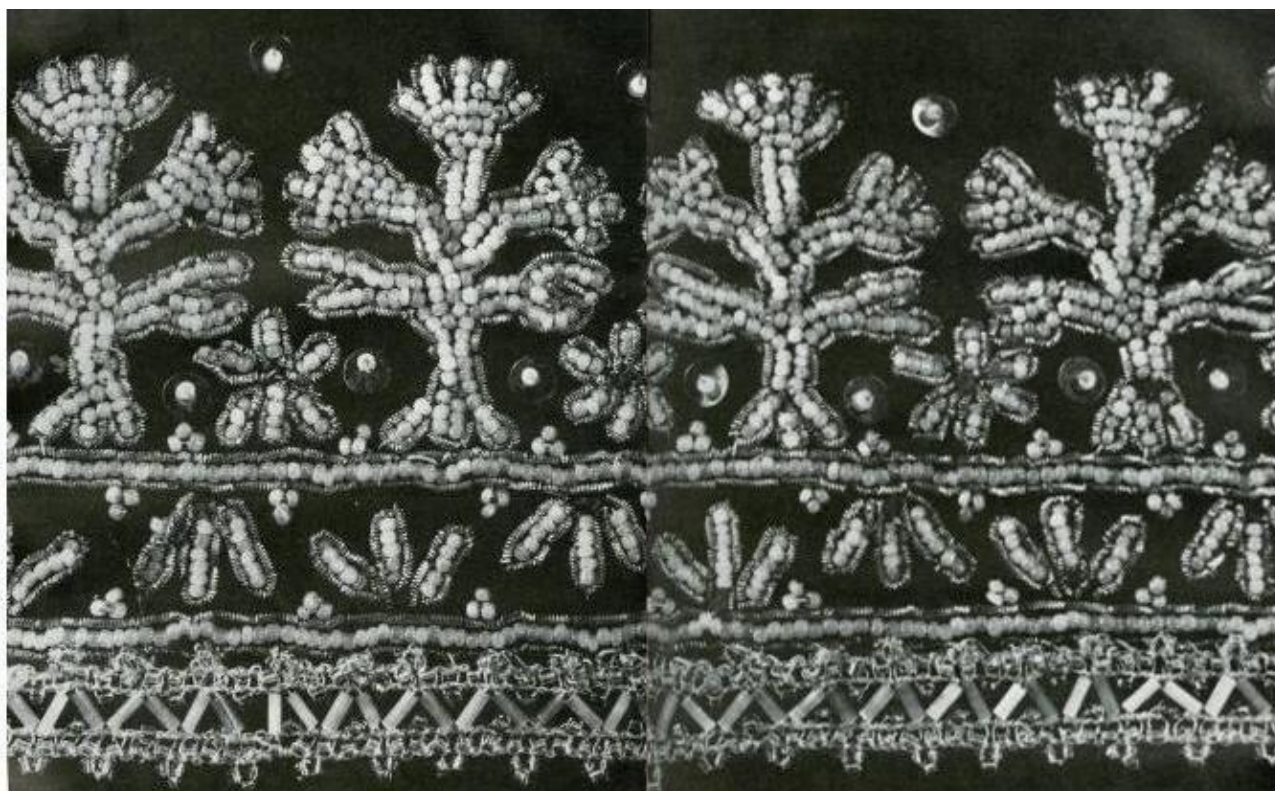
67. Küləcə qolu. Fragment. Naxçıvan. XIX əsr.
Рукав кюляджи. Фрагмент. Нахичевань. XIX век.

69. Tuman ətəyi. Fragment. Naxçıvan. XIX əsr.
Туман. Фрагмент. Нахичевань. XIX век.

68. Arxalıq. Fragment. Naxçıvan. XIX əsr.
Архалыг женский. Фрагмент. Нахичевань. XIX век.

70. Tuman. Fragment. Naхçivan. XIX əsr.
Туман. Фрагмент. Нахичевань. XIX век.

71. Tuman. Fragment. Naхçivan. XIX əsr.
Туман. Фрагмент. Нахичевань. XIX век.

72. Tuman ətəyi. Fragment. Naxçıvan. XX əsrin əvvəli.
Туман. Фрагмент. Нахичевань. Начало XX века

75. Арахчин. Naxçıvan. XIX əsr.
Арахчин. Нахичевань. XIX век.

73. Qadın arxalğı. Naхçıvan. XIX əsr.
 Архалыг женский. Нахичевань. XIX век.
 74. Kişi arxalğı. Naхçıvan. XX əsrin əvvəli.
 Архалыг мужской. Нахичевань. Начало XX века.

76. Күләсә. Нахçıван. XIX әsr.
Кюляджа. Нахичевань. XIX век.

ŞAMAXI

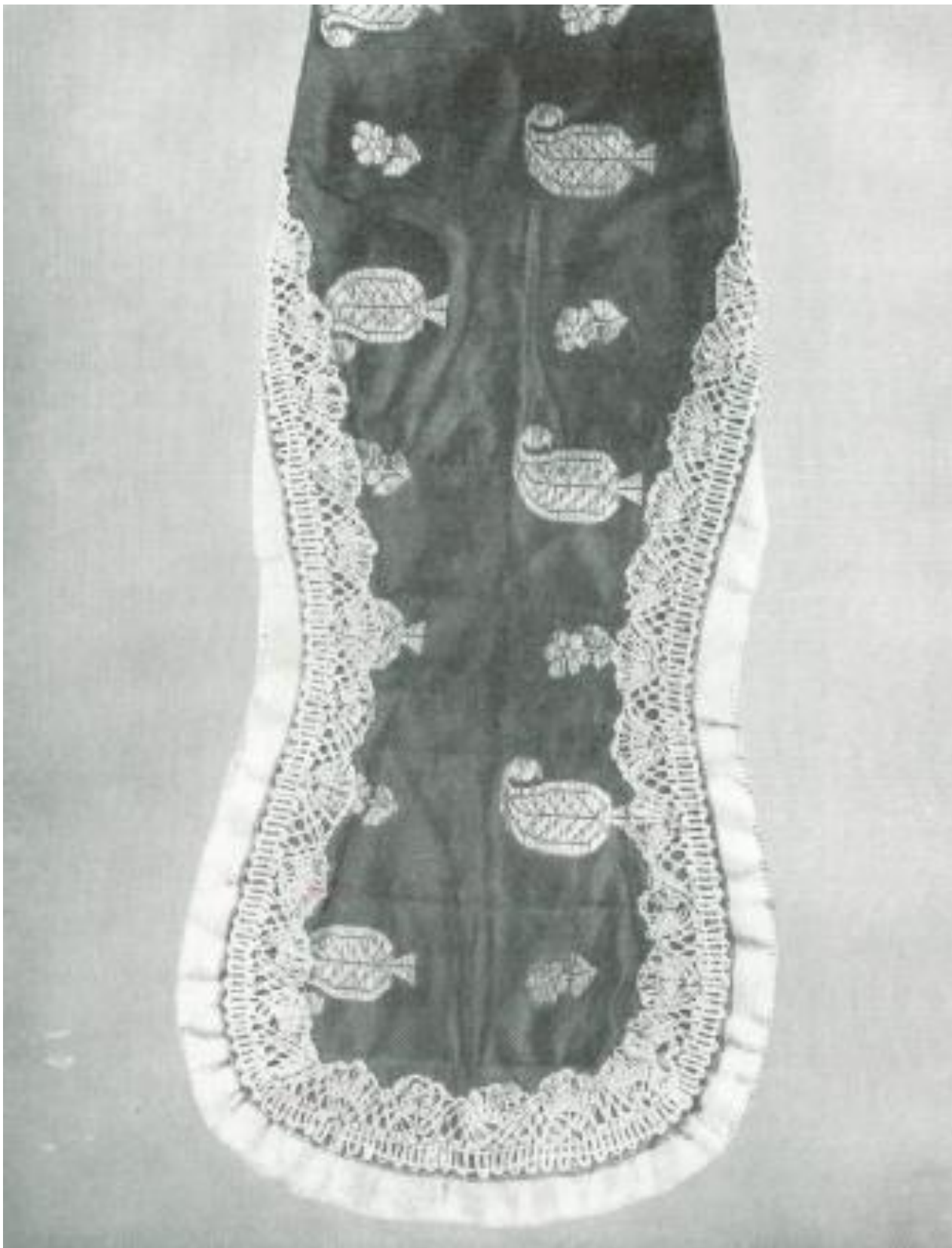
ШЕМАХА

77. Qadın geyimi. Şamaxı. XIX əsr.
Женский костюм. Шемаха. XIX век.

78. Qadın arxalıği. Şamaxı. XIX əsr.
Архалыг женский. Шемаха. XIX век.

79. Qadın arxalığının əlcəyi. Fraqment. Şamaxı. XIX əsr.
Рукав архалыга. Фрагмент. Шемаха. XIX век.

80. Qadın arxalığı. Şamaxı. XX əsrin əvvəli.
Архалыг женский. Шемаха. Начало XX века.

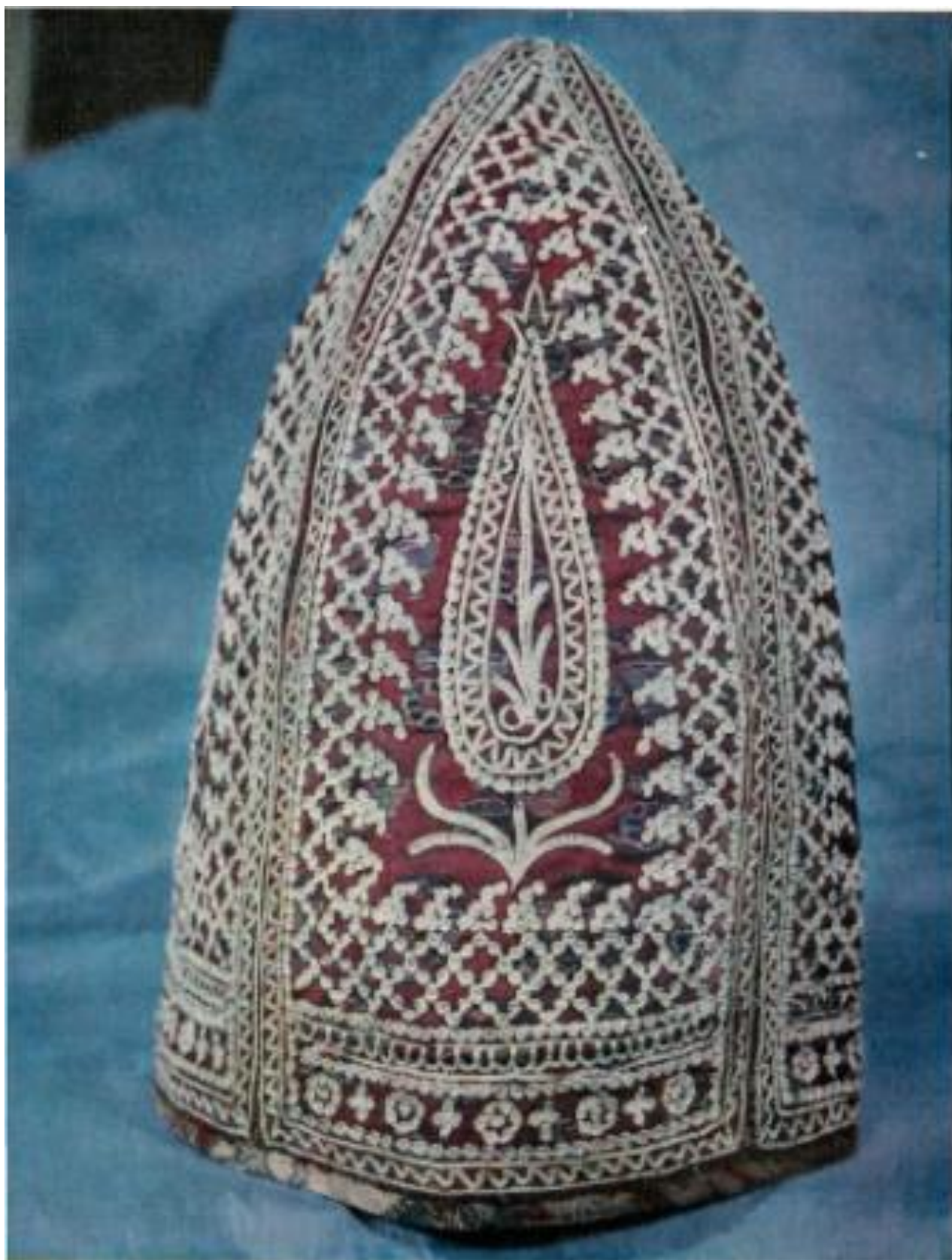
81. Qadın geyimi. Fragment. Şamaxı. XIX əsr.
Женский костюм. Фрагмент. Шемаха. XIX век.

82. Qadın arxalığı. Kürdəmir. XIX əsr.
Архалыг женский. Кюрдамир. XIX век.

83. Xorasan kürkü. Şamaxı. XIX əsr.
Хорасан кюркю. Шемаха. XIX век.

84. Şəbkuləh. Şamaxı. XIX əsr.
Шябкулах. Шемаха. XIX век.

85. Başmaq. Başqal. XIX əsr.
Башмаг. Баскал. XIX век.

şəki

ШЕКИ

86. Qadın geyimi. Şəki. XIX əsr.
Женский костюм. Шеки. XIX век.

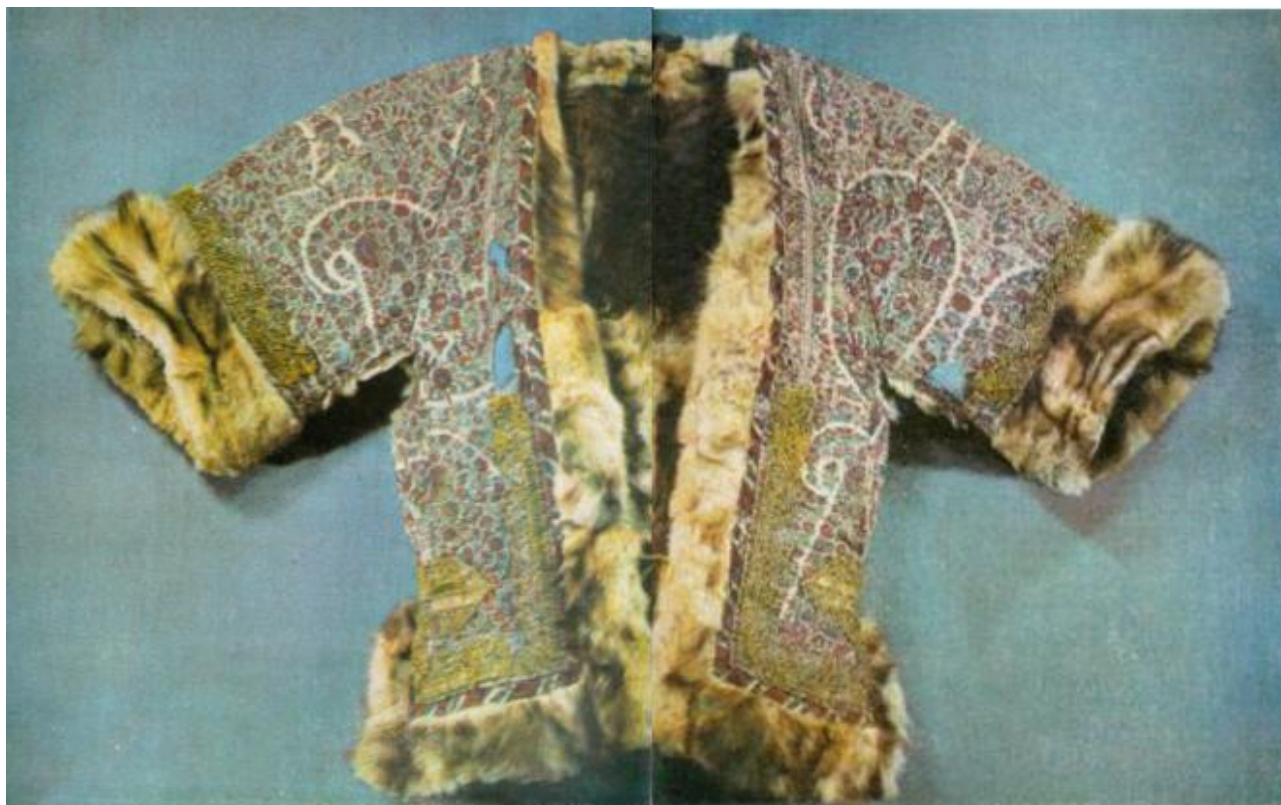
87. Uşaq geyimi. Şəki. XX əsrin əvvəli.
Детский костюм. Шеки. Начало XX века.

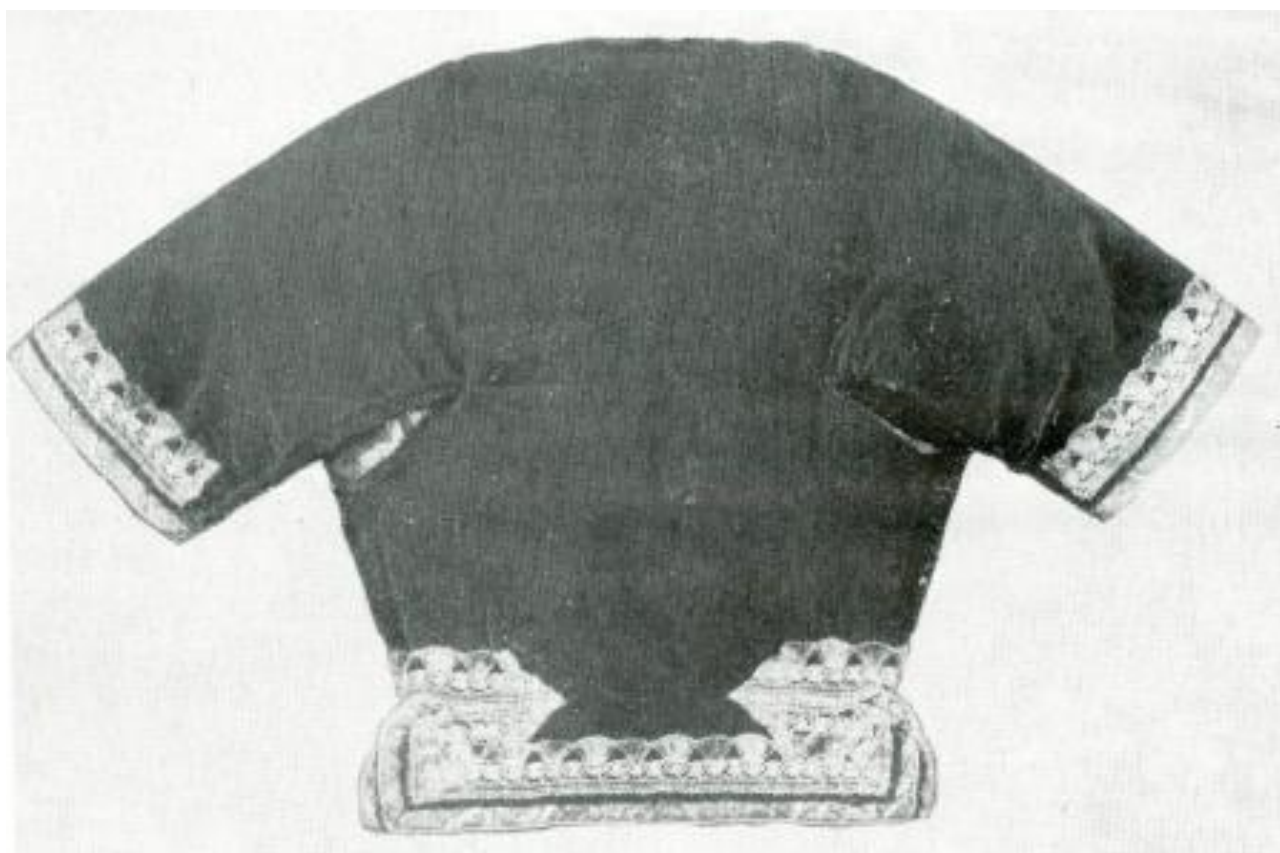
88. Uşaq geyimi. Şəki. XX əsrin əvvəli.
Детский костюм. Шеки. Начало XX века.

89. Uşaq geyimi. Şəki. XX əsrin əvvəli.
Детский костюм. Шеки. Начало XX века.

90. Eşmək. Şəki. XIX əsrin sonu.
Эшмяк. Шеки. Конец XIX века.

91, 92. Ləbbadə. Şəki. XIX əsr.
Лаббада. Шеки. XIX век.

93. Şəbkulah. Şəki. XIX əsr.
Шябкулах. Шеки. XIX век.

94. Çaxçur, Şəki. XIX əsr.
Чакчур. Шеки. XIX век.

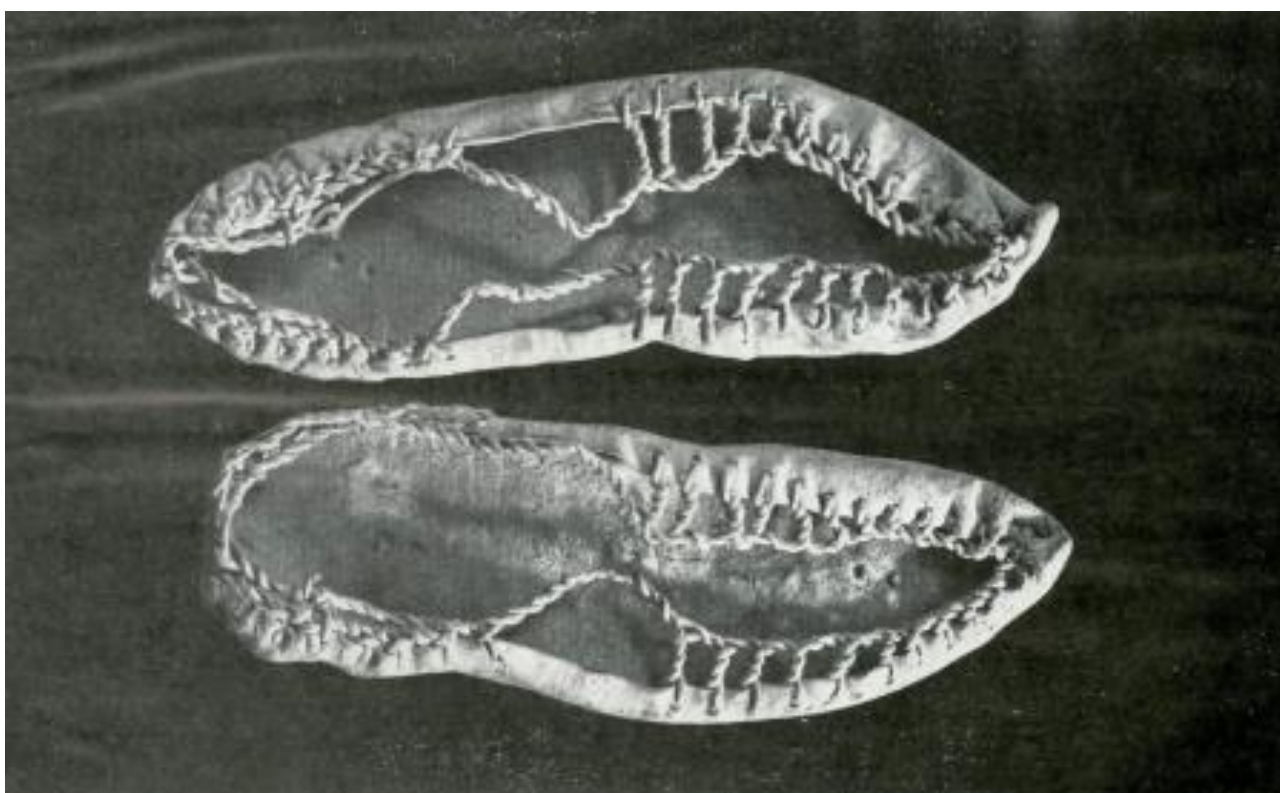
95. Kişi arxalıǵı. Şəki. XX əsrin əvvəli.
Архалыг мужской. Шеки. Начало XX века.

96. Şalvar. Şəki. XIX əsr.
Шалвар. Шеки. XIX век.

97. Kürk. Şəki. XIX əsr.
Кюрк. Шеки. XIX век.

98. Çarığ, corab. Şəki. XX əsrin əvvəli.
Чарыг, джорабы. Шеки. Начало XX века.
99. Çarığ. Şəki. XX əsrin əvvəli.
Чарыг. Шеки. Начало XX века.

АЗЕРБАЙДЖАНСКАЯ
НАЦИОНАЛЬНАЯ ОДЕЖДА

Редактор К. Г. Глonti
Художественный редактор Е. Е. Смирнов
Художник В. П. Богданов
Художественно-технический редактор Е. И. Шилина
Корректурa цветных илл. С. И. Кирьяновой
Корректор Н. Я. Корнеева

А 10897
Сдано в набор 5/X 1970 г.
Подписано к печати 13/X 1972 г.
Формат бумаги 62X94¹/₈.
Бумага мелованная
Условных печ. л. 18,5
Учетно-издат. печ. л. 16,276
Тираж 8000 экз.
Издательский № 20447
Издательство «Искусство»,
Москва, К-51, Цветной бульвар, 25.
Заказ 8553
Типография № 5 Главполиграфпрома.
Москва, Мало-Московская, 21.
Цена 5 р. 64 к.